

● Miért kedvelik annyira a ●

Horgony-Kőépítő-szekerényeket?

Mert nem válnak értetlenekké egy néhány nap múlva, mint a többi játékszerek, hanem a gyermekek évek hosszú során át mulató és oktató foglalkozási szerül szolgálnak, és a hosszú időtartamot tekintetbe véve a legolcsóbb játékszerek. Továbbá, mert az igazán pompás minták utánépítése a szülőknek is kellemes mulatságot szerez és minthogy mindegyik szekérny szabályszerűen kiegészíthető.

A ki egy kevésbé értékes utánzás vétele által nem akarja maga magát megcsalni az utasítsa vissza minden szekérnyt melynek csomagolásán czégnék valamint gyári jelvényünk „a veres Horgony” hiányzik. — Képes árjegyzékkel ingyen és bérmentve.

Richter F. Ad. és társa, Bécs, Nibelungengasse 4.

Kwizda KÖSZVÉNYEOLVADÉKA

és, és kir. főorvos és kórház-vezető.
Fölelő a Magyar királyság számára Budapestben
Török József gyógyszerárban; kapható
továbbá **nagynban:** Koehmeister Frigyes utadai,
Neruda N., Thallmayer és Seitz, Strobenstev, S. De-
stinyi F. né; **kicsinyben** minden gyógyszerárban.
Szives figyelmbe vétél. E készítmény vásár-
lásánál kérjük, mindig **Kwida kőszvényfolyadékát**
kérni, és arra ügyelni, hogy éppúgy min-
den palack zárnyá, valamint a carton is
a mellékelt védjegykel legyen ellátva.
Kwida Ferencz János, és k. oszt.
magyar és kir. román ud. szallító, és ker-
mények és al. cserémben. Rio, szallító.

Alsó-őri *Moór Anna* már a Simal Kristóf-féle »Igazházi« előadásában is részt vett, október 25-én s első fellépésekor fel is tűnt. Nem szépségével, tehetségével hódított. Mikor a magyar színtársulat nagy nyomorgás, küzdelem, tusakodás után elvégre 1792. május 5-én újra felléphetett, hallatlan áldozatok, önmegtartóztatás és nélkülözések után : a legnagyobb sikert *Moór Anna* aratta. Időközben tehetsége kifejlődött, szorgalma mellett sokat tanult, s a közönség meglepetéssel vegyes tisztelettel fogadta. A bécsi »Magyar Kurir« levelezője őt emeli ki, írván : »úgy játszott, miszerint, ha az indulatoknak kifejezésében némileg gyakorlatik, benne a színelvzeti képesség *remekét* fogják rövid idő múlta n csodálni és tisztelni«. Julius 13-áról, a mikor »Gróf Valtrón« cz. szomorjátékot adtak elő, azt írja a »Magyar Hirmondó« levelezője, hogy »*Moór Anna*, (az előttem fekvő halotti level tanúsága szerint *Moóri Anna*), mindenek fölött ki-

MOOR

1875

MOÓR ANNA. Donát János 1815. évi festménye után

szélnék ereszt, s művészetének nagysága leg-feljebb hozzávetőleg s nagyon is vázlatosan határozható meg. Vegyük e nehézségekhez Moór Anna korát, melyben sem kritika, sem ujság, sem kifejtett ízlés nem volt, hogyan lehetne már most, Moór Annáról szólva, művészetéről, mű-elveiről, színészi egyéniségéről beszélnünk? *Kazinczy* emlékirataiban egyhelytt dicsérőleg, máshelytt egész elragadtatással szól róla. «A szép Moór Náninak nem kelle mester, ötlet a természet szülte azzá. Gyönyörű leány, Palinak (t. i. Ráday grófnak) nagy öröme, nagy kevélysége. Szava, állása, mozgásai, különösen az a mes-teri kéztartás is, csodálást érdemle. Egy angol, ki a szép lányt színen kívül nem látta, s nyelvünket nem értette, soha el nem maradtotta játékból, és — csak azért, hogy nyelvünk modulációját a varázs lány szájából hallhassa,» Igy szól *Kazinczy* «Pályám emlékezete» című művében. *Dugonics* is írja, hogy *Bátori Máriának* személyisével nagyon meg volt elégedve. Minden róla szóló adatot összevetve: valószínű, hogy a mélyebb érzelmeket, a szívhez szóló, érzelmes helyeket tudta közvetlenséggel, melegen előadni, hogy nem megrázni, nem elbűvölni, hanem meghatni, megindítani, a szívhez szólni tudott. A lágy, a gyöngédebb érzelmek kifejezésében jeleskedhetett, nagy tüzes szemei, arcának karaktere, vonásainak finomsága is erre utalnak!

1796-ig maradt színésznő, ekkor *Sehi Ferenc* nek gyarkorta ismétlődő durva cselszövényei a társaság jó hírnevét aláásták, egyetértését gyökerestől felforgatták, a tagok szétváltak, Moór Anna a magánéletbe vonult vissza. *Sehi Ferenc* armányai mindjárt kezdetben, 1794-ben, különösen Moór Anna ellen fordultak. Egy «nagy hazafi» évenként 100 frtot tűzött ki a legszorgalmasabb színésznő számára s a díjat mindig Moór Anna nyerte el. *Sehi Ferenc* kedvesének, *Liptay Máriának* akarta e díjat megszerezni s pártot szított a közönség körében, hogy czélját elérhesse. Czélját csak botrány árán érthette el. Bizonyos *Betsky* jurátus kihívta *Rehákot* a színházból, «ocsmányul lemoscolta és semmirevaló embernek kiáltotta», *Rehák* pedig előadás közben kipisszegték. Moór Anna erre kilépett a társaságból. *Sehi* diadalt ült s négy-öt napig garázdálkodott tetszése szerint. De a tagok nagy része elene volt, a nádorhoz folyamodtak, melyben leplezték a *Rehák* aláírását hamisít, tolvaj és aljas jellemű *Sehit*, de ez bocsánatot kért s nyert mindenért! *Rehák* visszatért a társulathoz, s 1796-ig, a társulat feloszlásáig, hí is maradt a játéksínhez.

Ekkor is *Sehi* okozta a társulat bukásának gyors bekövetkeztét. 1796-ban nemcsak anyagilag ment tönkre a társulat, (Moór Annának ekkor már 86 frtnyi követelése volt; de hisz ezen utóvégre lehetett volna segíteni,) de tönkre ment erkölcsileg is. *Sehi* viselkedése botrányok láncolata volt s a tagok végre is a feloszlást határozták el.

Rehák Moór Annának a műsor megteremtésében is része volt. Ugyanis *Dugonics András* regényei után *Bátori Máriát* (1794), *Berényi Jolántát* (1795) alkalmazta színre. Ez átdolgozásait nem ismerjük, de valószínű, hogy kortársai példája szerint csak a regény elbeszélő részeit hagyta el s a dialogokon rövidített. Ugyan e regényeket *Dugonics András* is átdolgozta a színpad számára s «Jelen történetek» cím alatt közre is bocsájtotta, 1794-ben. *

* Egykorú jegyzetekben említették, hogy «Toldi Miklós» cím alatt is átdolgozott volna egy *Dugonics*-regényt. Ez nem áll, mert *Dugonics Toldi-dramája* *Christmann* «Der Stadhalter von Corfu»-jának fordítása, *Dugonics* nem írt *Toldi*-regényt, csak e dráma fordításához *Toldi*ról szóló jegyzeteket. Hogy ebből dolgozott volna Moór Anna — nem valószínű.

Ime mindaz, a mit Moór Anna nyilvános pályájáról tudunk. A magánéletben hí nő, jó háziasszony volt s tagja a pesti jóltevő asszonyi egyesületnek, még akkor is, mikor férjét követve a vörösvári postaházba költözik, 1820-ban. Férje gazdag pesti fiskális volt, kinek az örmény és rácz kereskedők körében volt kiterjedt klientúrája, de 1820 körül nagyon felszaporodván tökéje, a vörösvári kuriális birtokot, az azzal járó postaházzal együtt megvette s kiköltözött Vörösvárra. Postamesterré lett, de ügyvédkedett is, s csendes családi életet élt 1854 november 24-ig, a mikor is élete 88. évében meghalt. Nejét, Moór Annát, tizenkét évvel az előtt vesztette el, 1842 május 27-én, ki halálakor már 68 éves volt. *Rehák József* Moór Anna halála után ismét meg-nősült, elvette unokatestvérét, *Rehák Friderikát*, de sem az első, sem második nejétől nem maradtak gyermekei. Mindvégig pártfogója, barátja volt a művészetnek. A családban sokat beszél-nek áldozatkészségéről, melyet a színészek iránt mindenha tanusított, erkölcsileg és anyagilag egyaránt támogatva őket, a hol csak tehetett.

Moór Anna az első magyar színésznő, ki tehetségével általánosabb elismerést vívott ki s ki országos híre is szert tett. Alig hangzot-tak el még a színészet jubileumán az első uttó-rók nevei: ezek között volt a *Rehák* Moór Annáé is. Arczépe (*Rehák Rikárd* nyug. ör-nagy úr birtokában, kitől jelen cikkemhez egy pár becses adatot is nyertem) 1815-ben készült, *Donát János* festette. *Donát* azidótt kiváló mű-vész híreben állott, s alig volt gazdag család Budapesten, melynek ne lett volna *Donát* fes-tette arczépe. A művész 1830-ban halt meg, 86 éves korában s Moór Annát, tizenöt évvel halála előtt, asszonyi szépsége kifejtettségében festette le. Nevezetesebb művei *Kazinczy* és *Vi-rág Benedek* arczépei. Moór Annáé is egy finom kezű, jeles technikájú művész munkája, melyen különösen az arcz határozott karaktere érdemel dicséretet. Dr. LÁZAR BÉLA.

Moór Annáról a *Rehák*-család egyik tagjától még a következőket tudtuk meg:

Noha a halotti jelentés Moór Annát említ, a jeles művésznő nevét a család körében másképen, mint Moór Annát (és pedig felső-őri Moór Anna) emle-getni nem hallották. A családbeliek e tekintetben egész bizton hivatkozhatnak a körülbelül tíz év előtt elhunyt *Lini* nénire, (*Rehák* nővére, *Karolina*) egy latinos műveltségű öreg kisasszonyra, ki épen nevek és helyesírás tekintetében nagy tekintélyben állt, mert előregedett bátyjának ő volt a szekre-táriusa. *Rehák* ugyanis késő agg korában is sokat írt, pöreiből kivonatokat készített, még pedig sokszor latin nyelven, de írását már csak hűga birta olvasni s ő másolta le; latinul is értvén.

Kazinczy is említ «a szép Náni mesteri kéz-tartását». Moór Annának szép karja volt még élemedett korában is, s nagyon érdekes, hogy mit tartott ő a szép kézműszaktokról és milyen taná-csokat adott a kar és kéz szép mozdulatainak elsajá-títására. Azt mondta igen sokszor, s női ismerősei-nek ezt figyelmükbe is ajánlotta, hogy a kar szép formáját semmi sem fejlesztheti ki annyira, mozdulatainak semmi sem adhat annyi bájít, mint a fo-nás. És ő csakugyan sokat font. Akkoriban a guzsaly, a rokka divatos is volt. *Rehák*né, ha vendégei voltak, szívesen vette elő a fonást, talán hogy szép karjaira föl hívja a figyelmet. Az szintén említésre méltó, hogy körmeit ünnepélyesebb alkalmakkor megara-nyozta.

A vörösvári kuriában a színpadról, művészi pályá-járól nem sokat beszélt. Egészen elfoglalták a házi-asszonyi teendők. A vörösvári posta körülbelől 20—25,000 váltó forintot jövedelmezett évenként. A házánál sokan megfordultak és sok volt a cseléd-ség. Maga az asszony tartott rendet, egész diktátor-képen uralkodott a háznál az erőlyes és pontos ass-zony. Kis természetű volt, de emelt fővel járt és fekete szemével nagyon tudott imponálni.

Rehák a *Grassalkovich*-család pöreit is vitte s e pörökből szerezte vagyonát. Vörösváron urt házat vitt. A ház most is megvan, néhány évvel ezelőtt még a szobák is abban az állapotban voltak, mint a *Rehák*ék idejében. Az öreg *Rehák*, neje halála után, nem változtatott rajtok semmit. Elvonult, szótla-nul élt az elcsöndesült házban, még beszélgetni sem szeretett. A korridor még ma is úgy van festve, mint hajdanában, mikor *Rehák*né utasításai szerint kifestették: helybeli alakokkal, környékbeli tájké-pekkel. A butorok nagy részben szintén a régiéek. A rokonságban a művész emléket tisztelettel őrzik, s az erőlyes, jó asszonyról sokat beszélnek.

AZ ÖSERDŐ.

Leconte de Lisle költeményeiből.*

Mióta magvai e helytt kifakadának,
Ez óriás rengeteg, hullámos lombival,
Mint tenger, a melyet megfordoz a vihar,
Benyúl legszéleig a kéklő szemhatárnak.

A forrongó talajt még ember nem taposta.
Hogy már neki letelt néhány száz-ezrede?
Vad s pusztá volt e gömb, hol lombja reszke-
Vagy csöndbe' megpihent s híves árnyékot osztá.

Sebes futása közt az illanó napoknak

A tenger öbliből ez ősi rengeteg
Látott kikelni már új szárazföldeknek
S letűnni másokat, melyébe a haboknak.

Sok nyár leperzselé; végig száguldvá rajta,
Sok szélvész rázta meg hatalmas üstökét.
Sok villám tört reá: de bárhogy kuzkodik,
Ő győzedelmesen mindig megint kihajta.

És él. S barlangjai s mohos sziklái élnek,
S borzongva fodrosul és gőzölg száz tava.
S a krokodilusok rút óriás-hada
Nyöszörg a nád között s üzi csendjét az éjnek.

S a fák között a vad, bögő gorilla járja,
S az elefántok is, a kérész börtök,
Áttörnek a sűrűn, s mint ádáz örület,
Ragadja őket el az érdők borzadálva.

S a széles, süppedő mocsárba táborozván,
Les a gonosz szemű, nagyhomlokú bivaly,
És úzva a legyet farka csapásával,
Megyen az álmatag, sörényes, rút oroszlán.

S az óriás folyók a bérczről lezuhanva
— Sem partjuk, sem nevök — még mostis döngnek itt,
Szilaj hullámaik' vadul hömpölygetik
Száz vizes felé, bőszi, veszett rohamba'.

És faja és füve és szirtje és bozótja
S örvényei közül ma is még kél a zaj.
Az egyre dagadó, ósregi, nagy moraj,
A melylyel mélye zúg már ezredévek óta.

Letűntek századok s halhatlan öserdjét
Nem rontá semmisen: hatalmas, mint előbb.
S csupán csak, ha a föld széthullna, mint cserép,
Az vón' elég ahoz, hogy ő is összetörjék.

Oh rengeteg! e gömb még élhet sok-sok évet —
Te feld a holnapot s a föld végét ne várd!
Ah oroszlán-szülő! már útba' van a bárd,
Mely sírba dönti majd hatalmas büszkeséged!

E forró táj felé, hol fűid üde zöldje,
Fény-petytyel foltozott árnyékot alkotón,
Egymásra ráborúl — természet-rakta dóm —,
Hol elefánt-had áll s barcogva néz a földre:

Miként nagy hangyaboly, mit széjjel semmi nem ver,
— Se taposás, se tűz — ha útra indula,
Közelget a habon végnapjaid ura:
Az erdők gyilkosa, a sápadt-képi ember.

A földet nemsoká' kiszítja és kirágja,
S mert kapzsi fajzata még hemzseg vég nekül:
Élettől duzzadó emlődre menekül,
Szomjúan, éhezón betör e lomb-világba.

* Felolvasatott a Kisfaludy-társaság október havi ülésében. — *Leconte de Lisle* a kit méltó philoszófiája — és, kivált a leírásokban, páratlan szingzszagú nyelve az élő francia lírikusok között a legelső helyre emeltek, nálunk még alig ismeretes, mindamellett, hogy már az ötvenes évek elején tűnt fel. Itt közlött verse, melynek eredetije jóformán minden francia olvasó-könyvben és anthológiában feltalálható, a «Poemes Barbares» című gyűjteményéből való. R. A.

Kidönti fűidat, szilaj folyódon átszáll,
Mert féket vet reá s neki új ágyat ad;
Rémálve futja majd legizmosabb vadat
E férget, a kinél erősb egy lenge nádszál!

Ki rá se hederítsz a mennytűtő kövekre:
Az ő fáklája majd felgyújtja halmait;
Lehétül összedül, lerogysz majd halva itt,
S gyarapszik majd műve, szent hamvadon növeke.

Hol szirtjeid között folyóknak döng ma árja:
Kétségbesett sikoly és rút kacaj fakad;
A hol ma lomb terem mély titku sátrakat,
Majd nyüzsgnek milliók — piszkos falakba zárva.

De termő lesz az éj, a melynek fűd borítja;
Majd nyugton alhatol és nem boszútlanul.
Mert hamvaid fölél vér s köny patakja hull,
És minporunk lesz az, melyből kihajtasz újra!

RADÓ ANTAL.

PÖRÖLNEK A LEVELEK ...

Pörölnek a levelek
Hűvös őzi széllel ...
Tépelődöl, — de minek?
Úd a gondot széjjel.

Őszi szélben lomb lehull,
Bármi nagyon fájjon;
Őszi széllel botorul
Pörbe minek szálljon?

Várj, míg időd leperog,
S napjaidnak végén
Te is mint a levelek,
Hervadj, hullj le bekén.

PAP KÁLMÁN.

A VIZAKNAI CSATA ÉS DANI BÁTYÁM ENLÉKEZETE.

Midőn a mult nyáron egyik napilapunk hasábjain a vizaknai csata leírását olvastam: való-ságos pulykaméreg fogott el; hát nem elég, hogy névtelen hőseink legyenek, hanem névtelen zászlóaljak is, melyek ott pusztultak, haltak el hazájokért a csatateren, és most megtagadják, másokat állítanak helyükbe; kitörlik a vitézül harczolók és elesettek sorából, mintha soha sem lettek volna a világban.

Eszembe jutott az a nagyhirű történész, ki, midőn munkájából utcazi zavargás verte fel: leküldötte két cselédjét; tudják meg, mi történt az utcán, s midőn azok visszatérve, egymástól egészen eltérőleg adták elő a dolgot: nagy histó-riai munkáját e szavakkal vágta a kandallója tüzebe: «Ha itt a saját szemeim előtt történt eseményekről két józan ember, ily egymástól eltérő tudósítással áll elő: minő valószínűséggel bírhatnak a több ezer évvel előbb történt ese-ményeknek történeti leírásai.»

A vizaknai csata, mely iránt az érdekltséget a fölhangzott sokánkba dobott halottak száma keltette föl, több lapban le volt írva: de biztosítom a tisztelt olvasó közönséget, hogy e leírások mindenike téves volt.

Több ízben hallottam azt elbeszélve testvér-bátyámtól, Danitól, ki, mint a 31-ik zászlóalj érdemrendes századosa, a Vizakna és Piski kö-zött lefolyt dolgokat a legnagyobb hűséggel és részletességgel elbeszélte; de hallottam és följe-gyextem többi bajtársaimnak, *Bocsánczy* és *Varjú* Pál érdemrendes századosoknak és má-soknak elbeszéléseit is, kik e csatában és vissza-vonulásban fényes szerepet vittek, és a kiknek előadása után az egész vizaknai csatakép s a Vizakna és Piski közti visszavonulás egészen más színben tűnik fel.

Nem kell ide regényíró: *Bem*nek egész téli erdélyi hadjárata tényekben múlja felül bármely regényíró képzeletét.

Ha az a sok zászlóalj, melyet az első tudósi-tás fölemlít, együtt lett volna Vizaknánál: akkor az «öreg úr» *Puchner*t biztosan visszaveri *Sze-*

ben alá. De hiszen kezembem van *Czecz János* tábornoknak és *Bem* vezérkari főnökének leg-biztosabb tudósítása, mely a vizaknai létszámot így adja elő:

a 4-ik honvéd zászlóaljból	800 ember
a Kemény-féle zászlóaljból	600 »
a 31-ik zászlóaljból	500 »
a bécsi legióból	30 »

összesen 1930 ember.

Ennyi volt a gyalogság.	
Egy osztály Mátás-husár	200 ember
Egy század Vilmos-husár	100 »
Kresz könnyű lovasok	75 »

mindössze 375 ember.

Ezekhez járult 24 ágyú, és ebből állott az egész vizaknai hadsereg.

Vizaknának a fekvése igen is alkalmas volt arra, hogy kisebb sereg is egy nagyobb ellen hosszabb ideig megvédelmezze magát; *Bem* eredeti terve nem is lehetett egyéb, mint a mit később végre is hajtott, hogy bevárva a magyar-oroszai segélyt, utat törjön megint a Székelyföld felé; ott összeszedje a kiapadhatatlan újoncz-tö-meget, és megerősödvé térjen vissza Szeben alá.

Vizaknának védelmi előnye főként abban áll-lott, hogy épen a Szeben felől oldalon változo-tos magaslat húzódott végig; mintegy termé-szetes sáncz gyanánt, melyet igen csekély mun-kával igen könnyű volt alkalmas ágyúsánczokká és vadászárkokká átalakítani. Ebben állott *Viz-*aknának legfőbb védelmi ereje.

Megérezte ezt a február elsején több mint hat-szoros erővel közeledő *Puchner* tábornok is, mert a jól fedett 24 ágyú nemcsak kiállotta a versenytázó 30 löveggel, hanem egy párt belőlők le is szereltek, melyeket azután a kirohanó hon-védek elfoglaltak.

De ez volt a végzetes pont. A kirohanó hon-védek elől az osztrákok gyorsan vonultak visz-sza, mi, úgy látszik, Bemben azt a feltevést ér-lette meg, hogy ha összes lövéseit az árkokból kiugratja, az osztrákok eszeveszetten fognak Sze-ben felé visszarohanni. Ő ugyanis azon hadve-zérek közé tartozott, kik semmit sem tartanak lehetetlennek, és gyakran egyetlen ötletből ki-indulva, minden józan felfogás ellenére járnak el. Itt ez ötlet vakmerősége oly nagy volt, hogy a Vizaknán levő *Bauer* őrnagynak, ki utasítva volt csak írásbeli rendeletre indítani meg a sze-kereket: legkisebb parancsot sem küldött, mi-dőn a kétes csatára előre rontott, hogy a szekere-
ket mozdítsa el az esetleg hátráló sereg útjából.

Minő része volt eme roham kezdeményezésé-ben *Bem* halhatatlan szárnysegédjének, *Petőfi* Sándornak, azt ma már nehéz megállapítani; de azt több ott harczolt bajtársamtól hallottam, hogy a parancs végrehajtásának eszköze csak-nem kizárólag ő volt; mert a sánczból kilépett honvédek előtt kivont karddal ellovagolva torka-szakadtából kiáltozó:

Ha félkeztünk leszakad is,
Ha mindnyáján itt veszünk is:
Előre!

A kirohanás valóban megtörtént, és kivált a bal szárny részéről, hol *Zsurmay* összes lovas-sága és a 4-ik zászlóalj csatárai állottak, oly hő-sies bátorsággal, hogy az osztrákok ingadozni, majd visszavonulni kezdtek; de épen ezen előrenyomulás teljesen leleplezte *Bem* seregének csekély voltát, mert *Puchner* és táborkara, kik egy szemben levő halomról szemlélték a csata folyamát, azonnal észrevették, hogy *Bem*nek egész serege csakis azokból a rajokból áll, me-lyek a kirohanást tették; hátuk mögött nincs egyéb tartalék, mint mindenki zászlóalj zászlója körül egy-egy gyenge szakasz.

Erre azután az osztrák lovasság neki fordult a 4-ik és Kemény-féle zászlóalj csatárainak, me-

lyek gyakorlatlanok lévén még a gyors csoporto-sulásban, nagy részben lekaszaoltattak.

A halomra összevont tüzéség *Bem* előretolt ágyuit rongálta meg, és ekkor állítólag maga *Puchner* vezérlete alatt egész zászlóaljakból álló tömegek törtek elő, sortüzet adva a zavarba jött honvédsatárookra, ezután «hurrah» kiáltások között szuronyal tisztítva a tért.

Bemet, ki ágyúival a sánczokba akart vissza-vonulni, eközben utol érte egy könnyű lovasszá-zad, mely a hőst csakhamar körülvette, a tiszt már kezét vetett *Bem*re, midőn ott termett *Czecz* segédtsíztje, *Simonyi* Simon pisztolyaival két köz-lovasat leterített; kardjával pedig oly hatalmasat vágott a tiszt sisakjára, hogy ez ájtultan hanyat-lott le. Szerencsére közel volt a bécsi legiónak néhány vitéz harczoza, kik lövéseikkel és szuro-nyaikkal az egész könnyű lovas-századot vissza-kergettek.

Talán épen az a könnyű lovas-század, mely *Bem* elfogási kísérletével oly nagy kudarcot vallott, összeszedve valahogy magát, helyre akarta ütni hibáját és neki ment a 31-ik zászló-alj zászlóörző szakaszának, hol három tiszt volt: *Adler* százados, régi osztrák katona, ki korábban a szamosújvári katona-iskola igazgatója volt és ki vezénylő tisztül oda rendelve és két fiatal ritka szépségű dalia, *Bocsánczy* Adolf és *Varjú* Pál hadnagyok, kik, mint zászló-örtisztek, a zászló jobb és bal oldalán állottak.

Az előrohanó könnyű-lovasok tisztje, csapatja túléréjében bizakodva, a fölismert *Adler*re rá-kiáltott: «*Adler*, add ide kardodat!» De abban a pillanatban, midőn *Adler* kardját átnyújtandó volt, a honvéd szakasz első sora tüzet adott, mire a vezénylő könnyű-lovas tiszt és nyolcz-tíz ember lefordultak lovaikról és midőn erre a lovasok fordulatot tettek, a második sor tüze még jobban megtizedelte őket, úgy, hogy a meg-maradottak összezavarodva vonultak vissza a csatateréről.

Hogy megkapta-e *Adler* százados kardját, azt nem tudom; de hogy a két fiatal tiszt, kik ren-dent vonták vissza csapatjukat az elvesztett csa-tából és gőczpontját képezték az utánok menekülő bajtársaknak, a piskii csata után rangemelés és érdemrendet kaptak, azt biztosan tudom és a fentebbi jelenetet közlegényektől is így hallottam elbeszélni.

E közben az előre rohanó osztrák tömegek, leg-elöl egy gránátos zászlóalj, öt magasságú emberek, óriás medvebőr csákóikkal annyira megközele-tették a visszahúzódo magyar csatárokat, hogy a gránátosok egyik századosa, *Eröss* Ferencz, fel-ismerte bátyját, ki sógora volt és oda kiáltott neki: «*Dani*, menekülj, mert elfoglak.»

Az osztrákok általános rohamával a csata vége, sorsa el volt döntve. *Zsurmay* lovasságát az ellenség elszakította *Bem* seregétől, úgy, hogy az kénytelen volt *Medgyes* felé menekülni. Nagyobb baj volt ennél *Bauer* őrnagy túlságba vitt engedelmessége, ki nem mervén a podgyász-vonatot idejében megindítani: ezek miatt az ágyúk is fenn akadtak; ugy, hogy *Bem* tizen-nyolcz ágyujából csak kettő menekülhetett Szerdahely, illetőleg Déva felé. Ezeket sajnáta az öreg úr legjobban; habár gyalogságának is alig fele maradt meg; a másik fele ott hullott el a sánczok előtt, a sánczokban és a városban, hol az ellenség őket utolérte.

Ha a felvetődött holttestek között valamelyiken osztrák fehér frakkból készített vörös zsinóros kurtá dolmány látható: azok a 31-ik zászlóaljának a hazáért elhullt hősei.

Még nagyobb tévedése volt a tájékozatlan tudósítónak abban, midőn azt állítja, hogy az osztrák hadsereg *Bem* vizaknai erélyes ellenál-lásától annyira megrémült, hogy nem is merte többé üldözni.

Akkor nem irta volna halhatatlan költőnk azt a költeményét, mely így kezdődik:

«Négy nap dörgött az ágyú Vizakna s Déva között,
Ott minden talpalattnyi földet vér öntözött.»

Valóban úgy történt, hogy az üldözés még óráig is alig szünetelt, és két helyen, Szászsebes és Szászváros előtt, valóságos csatákká fejlődött.

Szászsebesben, mely egy kis, egészen fallal kerített szász városka, az öreg úr, ki kénytelen volt magának és seregének néhány óra nyugalmat szerezni: eltorlaszolta a város két végén lévő kapukat, és két ágyújával késő estig védelmezte a várost, a midőn azután üldözői is pihenőre tértek. Az új roham megelőzésére kény-

nyeg kerítés áthágásánál derekában megszakadt és az óriási ember egy lépést sem tudott tovább tenni. Bátyám, ki esetleg mellette volt, lefejtette a zászlót nyeléről és derekára kötve vitte tovább. A szegény zászlós még ma is él, mint nyomorék, Krasznán.

Már nyugovóra hanyatlott a nap, midőn Bem 300—400 főnyi csapatával a piskii hidhoz érkezett, hol a 11-ik zászlóalj, melyet a Magyarországból jövő segítség elibe küldött, őrnagyával, Inezédyvel, teljes harczi rendben feltűnt s Inezédy és báró Kemény eléje siettek jelenteni, hogy a Beke ezredes által vezetett segély megérkezett.

honnan erősítéseit várhatta, s hol közelebb volt vágyai végcéljához, Nagy-Szebenhez.

Itt vette a remhírt, hogy Urbán és Malkovszky a borbó-prundi szoroson betörték, és e honvédpáncsnok, Riczkó ezredes csapatát nemcsak visszanyomták, hanem magát Riczkót is elejtették. Magához véve pár honvédzászlóalját, a székel-huszárok egy osztályát és néhány ágyút, bámulatos gyorsasággal ternett Beszterczen, hol egykori őrnagyunk, Tóth Ágoston ezredesnek Kolozsvárról előnyomult csapata szintén egyesült vele és egyetlen csatában ellenfeleit megfélemlítve, túlkergette az ország határain.

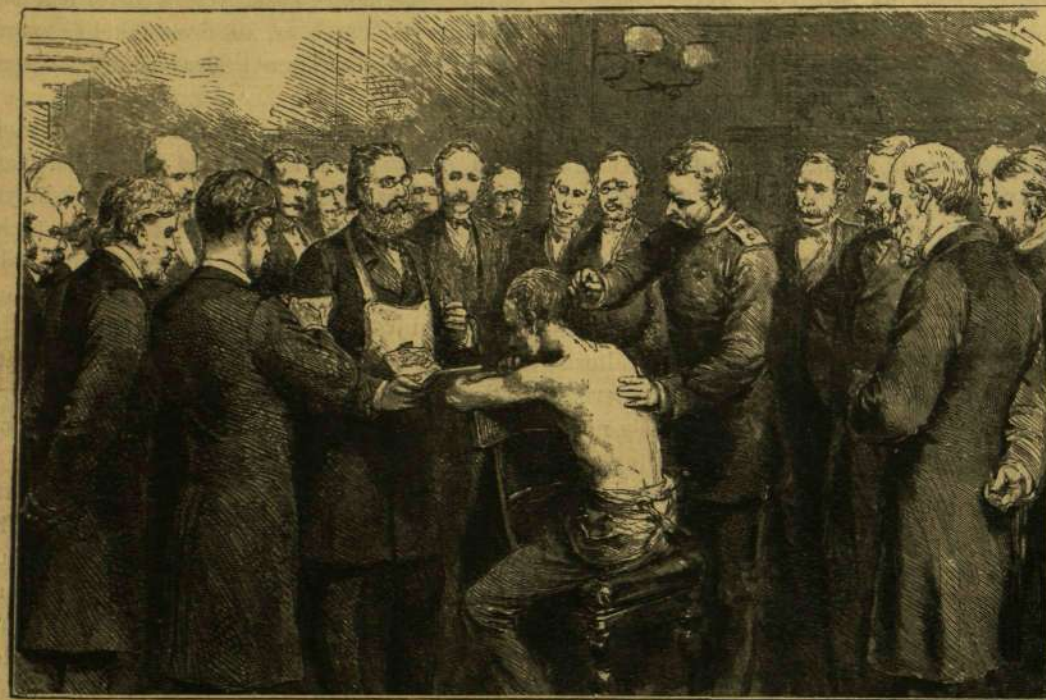
Maga Bem Medgyesre visszasietve, hol csapatai erős küzdelmet állottak ki, Tóth ezredes tette beszercei főparancsnokká, e jeles és vitéz törzstisztet, ki örült, hogy régi 31. zászlóalját Beszterczen megtarthatta és kiegészíthette; szeretete a régi zászlóalj iránt oly nagy volt, hogy még engemet is, ki időközben Damaszkín 73-ik zászlóaljához hadnagynak voltam kinevezve, mint főhadnagyot visszatett a 31-ik zászlóalhoz, hol pár hóig a béke áldásait élveztük az ő nemes és nemesítő társaságában.

Ekkor Dani bátyám már érdemrendes százados volt, engem pedig tavaszra kelve a Deésen, öcsé, Tóth Károly, vezetése alatt működő utászszázad parancsnokává nevezett ki, hol azután meglehetősen erős hídfőszanczot építettünk az utászaik vezetése alatt álló naponként több ezer napszámossal.

Itt értük meg Buda bevételét.

De még az oroszok betörése előtt Tóth ezredes kirendeltetett Magyarországra, hol mint Vetternek táborkari főnöke dicsőséges győzelmet nyert Jellasicson.

Az oroszok betörésének hírére, kik a Tóth helyett ott hagyott Dobay ezredes Beszterczéről

PFUHL BERLINI ORVOSTANÁR BEOLT EGY TÜDŐVÉSZES BETEGET A BERLINI KIRÁLYI KÓRHÁZBAN.

telen volt a 31-ik zászlóalj felszázadát egy deszka-kerítési puszta vendéglő-félebe küldeni ki, azzal a parancsolattal, hogy köröskörül szedjenek ki egy szál deszkát, és ha az ellenség éjjel támadásra jönne, löjjék szembe, oldalba és hátba. Hadi műnyelven ez annyit jelent, hogy «Verlo-rene Post», az az a felszázadnak fel kell magát áldoznia. Balsorsa volt őrmester társamat, Almá-syt érte, ki ott pusztult el bajtársaival; szegény édes atyja, egy zilahi tisztességes mesterember, váltig reklamálta még a hivatalos Közlönyben is: sem ő, sem mi nem láttuk többé soha.

Hajnál felé Puchner egy parlamentairt küldött a városba, tudtúl adva Bemnek, hogy teljesen be van kerítve, rakja le kis csapatával fegyverét.

Bem nagy csendességben összehívta kipi-hent legénységét, lebontatta a Szászváros felé nyíló kapu barikádját, és két ágyút kártácsra töltve, a bekötött szemű parlamentairtől azt üzenté Puchnernek, mindjárt meglátja, hogy mennyire van bekerítve.

Ezzel ágyúival útát törve a meglepett ellenség sorai között, oly vakmerőséggel és sebességgel tört elő, hogy az üldöző csapatok csakis Szászvárosnál érték utól.

Itt azonban oly heves csatát kellett a város előtt kiállania, mely seregének csaknem két harmadába került; a rohamra előtört osztrák vadászok csaknem elvették két ágyút is, és ezek megmentését csak annak köszönheté, hogy a legvakmerőbbet szemközt vágta lovagorkácsával e fölkiáltással: «Takarodjál el, és az én ágyum!» («Geh weg, das ist mein Kanone!»), azonban a heves csatában a vadászok golyója elhordta középső újját.

A roham a gyalogság egy részét a házak kerítéseinek szorította, úgy, hogy ezek kénytelenek voltak azok átugrásával menekülni.

Ekkor történt, hogy a 31-ik zászlóalj zászlósa

D. KOCH TÁVOZÁSA A BERLINI KIRÁLYI KÓRHÁZBÓL A BEOLTÁSOK VÉGZÉSE UTÁN.

Az öreg úr, ki rossz sárga gebéjén baktatott csapatja előtt, zsebkendőjét vonta ki zsebéből és könyezve kiáltá nekik:

— Nézzék, nézzék, uraim, e zsebkendőn kívül semmim sincsen! Én seregemmel (300 ember és két ágyú) Dévára megyek magamat kipihenni. Addig védjék önök a hidat.

Ez volt az a valóban bámulatos visszavonulás, melynek még nem akadt Xenophonja, másnap pedig következett a dicsőséges piskii csata, melynek még szintén nem akadt méltó leírója.

A piskii győzelmes csata után Bem kijátszva ellenségeit, egyszerre Medgyesre tette át főhadiszállását, hogy közel legyen a Székelyföldre,

visszaverték: Bem Deésre érkezett, és jelentésünkre, hogy a sánczok idestova megszűnnek védkepekéssé lenni, nagyon nyers modorban azt a választ adta: «Miért zárják el önök előttem az utat? Nincs itt semmi dolguk, menjenek Fehérvár alá.»

Mi azután le is indultunk és Miriszlónál, Enyed közelében, a szőlők mögötti hegyoldalon egy két ezernyi honvéd seregcskét láttunk, melynek rendeltetéséről fogalmunk sem volt. Annival kevésbbé volt nekem fogalmam arról, hogy az épen bátyám hadcsapata, melyet báró Kemény ezredes, egy a havasok ellen tervezett hadjáratra rendelt oda. Mint később megtudtam, ez a 31-ik zászlóalj két századából, tordai vad-

szokból és aranyos-széki nemzetőrökből állott. — És itt kezdődik az a szerencsétlen, bár nem diostelen szereplés, melyet a balsors, vagy inkább vezéri ügyetlenség Vasvári Pálnak és szegény bátyámnak juttatott osztályrészü.

A terv eredetileg az volt, hogy a havasok egész körzetén Abrudbányától elkezdve Biharig együttes támadás intézessék a havasi mőczok ellen, hogy ezek fegyverletételre legyenek kényszerítve.

Talán maga Bem adta a parancsot, a tervbe vett támadás elhalasztására, melyet meg is kapott minden más csapat a Bánffy-Hunyad felől támadó Vasvári Pál és az Enyed felől előre tört Szathmáry Danin kívül.

Hogy mi lett a vége e balvégzetes tévedésnek Vasvári névze, azt többször olvastuk: a nemes hős ott találta halálát a havasok között. De nem

A sereg felére olvadt le; de ritka ember maradt seb nélkül, s az új bakkancsok és a tisztek topánjai annyira szétmentek, hogy az út utolsó részét csaknem mindnyájan meztáláb tették meg.

A tisztek közül is többen veszttek oda, ezek között Költő Ferencz, a 31-ik zászlóalj hadnagya.

Dani bátyámnak is megtagadták lábait az engedelmességet, és ő kétségbeesetten ült le egy sziklára, kérve bajtársait, hagyják ott a közép között, mert ő tovább menni nem bír.

— De már azt nem tesszük, — kiáltottak kedvencez altisztjei, — századosunkat el nem hagyjuk, és felváltva két-két markos legény vitte tovább és tovább, míg végre elérték a barátságosabb vidéket, hol a lassankint visszamaradó ellenség végre pihenőt engedett nekik.

jelentem nyugalmaztatásom iránti kérvényemet.

Az ezredes csak elhült ezen a nyilatkozaton és mindenképen igyekezett őt lebeszélni szándékáról.

— Érzem, ezredes úr, hogy ez hálátlanság részemről, — felelt szemében könnyekkel, — de öreg édes anyám és egyetlen árva gyermekem várnak odahaza.

— Az már más, — mondá az ezredes megbotottan; — egy jó katonát veszünk el önben. Adjá be kérvényét és el lesz bocsátva...

És most ott nyugszik a zsidói temetőben, megszakadt szívéen a kis ezüst koszorúval...

Ő sem beszélt magáról: ő róla sem beszélt senki.

P. SZATHMÁRY KÁROLY.

D. KOCH LABORATORIUMA.

szólt a krónika az Enyed felől felhatolt csapatról; mert bátyám szokott szerénységében sem báró Orbán Balázs, sem az én kérelmemnek nem engedett, hogy a szerencsétlen havasi kísérletet leírja.

Csak annyit tudhattam meg tőle, hogy a két ezernyi jól felszerelt csapat, két napi küzdelmes előnyomulás után, a részére kijelölt havasi magaslatot elérte és ott az ezer meg ezernyi ellenség között egész naphosszant hasztalan várt a többi honvédcsapatok támadására.

Ekkor ezután nem maradt részükre egyéb hátra, mint a roppant veszélyel járó visszavonulás.

Töltényük lassanként elfogyott, valamint eleségük is, és a tízezernyi tömeg az ormokról lecsorították őket a völgyekbe, hol folytonos közporral ostromolták egész naphosszán, a meddig a havasi bérceket elhagyhatták.

A jó nagyenyediek hírért vették a szomorú kimeneteli támadásnak, és lovat küldöttek ki, melyen azután csapatával együtt bevonult a városba.

Ennyiből áll szegény bátyám emlékezete.

A kimerítő hadjárat bátyámat ágyba vetette, és nagy lázas betegségéből az édes anyai ápolás mellett csak akkor ocsudott föl, midőn parancsot kapott, hogy a sorozásra a kitűzött helyre bevonuljon.

Feláldozva csekély vagyona egy részét, egy Felső-Olaszországban fekvő ezredhez sorozták be, hol azonban előjárói kedvét annyira megnyerte, hogy rohamosan haladt az altiszt fokozatokon, egészen a vezető őrmesterségig; egy év lefolyta után pedig egy napon maga elé parancsolt ezredese, és tudtára adá, hogy tiszté van kinevezve.

— Köszönöm, ezredes úr, és ezennel be-

A HARCZTÉR TETSZHALOTTJAI.

— Katonai munkatársunktól. —

Guérin Jeromos orleánsi orvos a fentebbi czim alatt megjelent könyvében*) oly adatokat tesz közzé, melyek az újabbkori háborúk lefolyására nagy horderejű hatást fognak gyakorolni.

Az Orleáns körül 1870 december 3-án és 4-ikén lefolyt harcok alatt — írja Guérin — mint a 9-ik hadtest főtörzsorvosa, ennek minden harcában jelen voltam. A hadtest 46 orvosa közül 27-et a poroszok — véletlenül — agyon löttek, állítólag azért, mivel a sebkötöző helyeken kitűzött nemzetközi genfi zászlót észre nem vették, s így lövegeik zápora nemcsak a sebesülteket, hanem az ezek körül működő orvosokat is leterítették.

Ezek folytán működő orvosok hiányában a főfelügyeletet egyik csekély mérvben sebesült kártársamra bízva, a harcztérre siettem, hogy a

*) Páris, 1890. Librairie Chapelle.

December 3-án délutáni 1 órakor a 400 ágyú tüzeléséből támadt löporfúst az a nélkül is nedves terepre leereszkedvén, a sebesülteket egy közeli nagy domb mögé vittem, melynek tetején három hosszú póznára kitűztetem a genfi kereszt zászlaját, hogy az ellenség oda ne lőhessen. Egy helyen 97 katonát felleltek egymás mellé, kik mint halottak további gondozásra nem szorultak. Mindannyian mellbe voltak lőve, és pedig úgy, hogy a golyó testükön keresztülhal-
tolva, hátul ismét kijött. A szomorú csoport mel-
lett elhaladva, egynémelyik halott arcán va-
lami különös kifejezést vettem észre, melyet az
egész idő alatt, míg a sebesültek körül forgoló-
dtam, nem tudtam elfelejteni. Feltettem magam-
ban, hogy a halottakhoz visszatértem. Alkonyat-
kor a harcban nemi csend állott be, s habár a
poroszok látszólag ismét előnyben voltak, ezt a
sötétségben még sem merték felhasználni. A vé-
res munkában nem csak tökeletesen kimerültem,
hanem azonkívül egy fiatal tüzértiszt, kinek ron-
csolt karját amputálnom kellett, kinjában bal
kezemet erősen megfárasztotta. Nehány, hordágyak-
kal ellátott katonát magam mellé vévén, a halot-
takat kerestem fel, kiknek csoportja azóta szá-
zakkal megszorodott. A legborzasztóbb sebe-
ket a gránát-szilánkok okozták, melyek többnyire
a test alsó részét tépték szét, vagy pedig a kopó-
nyát szakították el.

Egy mellbe lőtt óriási termetű lovas tüzer úgy
feküdt előttem, mintha nehéz és fárasztó mezei
munkában elfáradva, édesen aludna. A golyó a
jobb oldali harmadik borda szélén majdnem a
csípő mellett befuródva, hátán kijött. A halott
mellé letérdelve, nagy ámulatomra a szív lassú,
de rendes dobogását tisztán kivettem. A katona
élt. Kutatásaimat folytatva, rövid idő alatt har-
mincz halottat vittem a mozgó tábori kórházba,
melyet az előtte való napon a noisseville-i ma-
lomban berendeztem.

Éjjeli 11 órára, midőn több orvos kezemre
járt, 98-ra ment azok száma, kiket a bizonyos
halálból megmentettem, mert a számukra való
sürgődő egy útszéli árokban már meg volt ásva,
és reggelre mindannyian oda kerültek volna. A
mint utóbb láttam, a tetszhalottak testén a kúp-
alakú porosz puskalövegek keresztülhalva eson-
tot vagy nemesebb részt nem sértettek meg, és
hol nagyobb belső vérzés nem állott be, a sebe-
sültek inkább csak elájultak.

Ötöd napra az ily módon sebesültek közül
csak kilencz halt meg, míg a többi tökéletesen
magához tért, és néhány hét múlva már, úgy, a
hogy, kórházakba továbbítható volt.

Ellenben az altestbe furódott golyók többnyire
rögtön halált okoztak, sőt látszólag könnyű se-
bek is gyakran halállal végződtek.

Jelentésemet Aurrele de Paladines tábornok
és hadtestparancsnok úr az egész sereg hadosz-
tályának megküldötte, s így százan és ezen is
megmenekültek a haláltól.

A hadjárat egész lefolyása alatt két felé osz-
tattam az orvosi tisztikar figyelmét. Ugyanis
arra figyelmeztettem a kötöző helyeken dolgozó
sebesítőket, hogy először is a sorokban elcsúsz-
tatott katonákat vizsgálják meg, nehogy tetszhalottak,
kik aránylag könnyű szerrel megmenthetők, a
sírba kerüljenek. A hátra szállított sebesültek
első gondozása és ápolása ily esetekben néhány
perczelés késhet, mert ezen idő alatt husz tetsz-
halott állapota konstataható, kik különben
multhatlanul elvesznek.

Örömmel értesültem, hogy a tonkingi expedi-
ció alkalmával a tetszhalottak felismerésére kü-
lönös gond lőn fordítva, melynek folytán bizo-
nyossággal mondhatjuk, hogy derék sebesült ka-
tonáink közül egy sem vesztette el életét vétkes
hanyagság vagy könnyelműség folytán.

Dr. Guérin, kinek könyvéből csak a laikus
ember által megérthető dolgok egy részét vettük
ki, a többiek közt azt is állítja, hogy 1859 óta,
midőn a kúpaluk puskalövegek használatba
jöttek, a világ különféle részeiben viselt kisebb-
nagyobb háborúkban az elesettek legalább 30
százalékát, mint tetszhalottat ásták el.

Ha most számításba vesszük, hogy az utolsó
éjszak-amerikai polgárháborúban, a hivatalos
kimutatások szerint, 180 ezer ember esett el, az
elevenen elásottak száma Guérin nyomán ötven-
négyezer emberre rúgna.

IDEGEN FÖLDÖN.

Az orosz határtól Párisig.

Jurjevskaja Katalin hercegnő emlékiratai.

XIII.

Mialatt a császár küldötével el voltam foglalva,
helyettem senki sem osztogatta szegényeimnek
a szokásos könyörömadományokat, én pedig csak-
ugyan nem értem reá. Az utolsó level vagy be-
advány elkészülte után ismét gondom alá vet-
tem embereimet, kik néhány új jövevényvel
megszaporodtak. Nevezetesen egy fiatal orosz
nő tűnt fel nekem, ki alig négy éves gyermeké-
vel leghátul várta, míg a sor reá került. Kijel-
se után itélve, valamikor jobb napokat láthatott,
sőt egész modora a műveltség magasabb fokára
mutatott. Szokás szerint megszólítottam; mivel
és mennyivel lehetnek segítségére. Arra kért,
hogy erre négy szem közt válaszolhasson. Né-
hány percz múlva egyedül maradt a teremben
és parancsot adtam, hogy egyelőre senkit be ne
bocsássonak.

— Én Chalturin özvegye vagyok, — mondá
a nő zokogva.

E szavakra akaratom ellenére hátraleptem. Hi-
szen Chalturin volt az, ki a téli palotában az
első merénylet elkövette, mely alkalommal
sok ember életét vesztette, és az egész császári
családot csak a véletlen mentette meg a végel-
pusztulástól.

— Hogyan jön Párisba? — kértem.
— Férjem halála után Berlinből menekül-
nem kellett, mert attól tartottam, hogy kiadnak az
orosz hatóságoknak, kik ezt követelték, noha
már egy évvel a szerencsétlen esemény előtt
Poroszországba jöttem.

Nagyobb összeget nyújtottam a szerencsétlen
nőnek és egyuttal arra intettem, hogy ezentul
személyesen föl ne keressen, mert ezzel nem-
csak magának árt, hanem engem is kompromit-
tál az orosz titkos rendőrség előtt, mely háza-
mat bizonyára éjjel-nappal szemmel tartja. Arra
nem gondoltam, hogy Chalturinné tán épen a
rendőrök küldték hozzám oly célból, hogy be-
szédemből valamit kivehessenek, mivel esetleg
gyanusíthatnának. Nem merem biztosan állí-
tani, de úgy rémlik előttem, mintha sejtelnem
nem eszt volna, mert G. követségi tanácsos né-
mely szavaiból ilyesmít vettem ki. Az első uri
ember, ki valamikor Szent-Pétervárott házam-
nál többször megfordult, egy alkalommal föl-
említette, hogy a Kievből kivégzett Chalturin
özvegye Párisban végigjárja az orosz gyarmat
gazdagabb tagjait, kikről segélyt kér, már pedig
ő — a tanácsos — azt hiszi, hogy ama nő egé-
sen más célból jár házról házra.

Azt nem kérdezte tőlem, vajjon nálam volt-e,
de én szavait intésnek vettem s azóta sem köz-
vetve, sem pedig közvetlenül Chalturinnéval
nem érintkeztem.

Utóbb eszembe jutott, hogy a Chalturin-féle
merénylet után a császár parancsára mind azon
emberek, kik gyanúját elfogattak, tüstént szaba-
don bocsájtattak, mivel kétségtelenül bebizo-
zonyult, hogy a robbanási kísérletet a téli pala-
tában dolgozó két festő, Chalturin és Seljabin
hajtották végre, kik idejekorán elmenekültek s
így méltatlan dolog lenne azért más valakit
zaklatni. Chalturin utóbb Odesszában Drentelen
tábornokot akarta agyonlőni, mely alkalommal
elfogatván, más merénylőkkel való szembesítés
céljából Kiebbe került, hol ki is végeztetett.
Arról, hogy neje és gyermeke lenne, szó sem
volt, s így több, mint valószínű ama feltevés-
em, hogy a magát Chalturinnénak nevező nő vagy
közönséges szédelő, vagy pedig rendőrségi kém.

Saját belátásom szerint itélve, gyakran azt
tapasztaltam, hogy mióta az orosz társadalom
nagyobb része tökéletesen visszavonult Német-
országtól, a franciák rokonszenvre inkább felénk
fordult. Oszintén bevallom, hogy annak idején
minden befolyásomat a német barátság ellen
használtam fel, habár a császár erősen bízott a
berlini udvar jóakarataiban. Bismarck herceg
előtt egy alkalommal nem a legszívesebben
hangon nyilatkoztam Németországról, mely az
utolsó háború alkalmával, de különösen a ber-
lini kongresszuson, megaláztatásunkat egyked-
vűleg tűrte.

Akkoriban a trónörökös már határozottan, nyil-
tan állást foglalt a német ellen ellen, melyet most
üldöz, mert különben egyedül maradt volna
a hatalmas ellenféllel szemben, ki, a miként

tudjuk, senkinek sem szokott megbocsájtani, a
ki vele nem egy nézetet vall.

Akkor legelőször — és utoljára is — a császár
arra kért, hogy idegen államok képviselőivel,
vagy oly emberekkel, mint Bismarck herceg,
politikáról ne beszéljek, mivel minden szavam
úgy vennék, mintha ezt az ő befolyása folytán
mondtam volna.

Valószínűleg akkori kijelentésemnek köszön-
hetem a porosz hatóságok durva fellépését, mi-
dőn Berlinen keresztül Párisba kellett utaznom.
A porosz napilapok nagy betűkkel hirdették a
reám nevére oly szomorú intézkedést, sőt még
azt is hozzátették, hogy kiutasításom, illetőleg
száműzötésem, III. Sándor császár nagy állam-
férfiúi bölcsességére vall! Ennek ellenében az
angol sajtó kivétel nélkül úgy nyilatkozott, hogy
a czártól egyebet nem is várt, miután elhalt
atyja végső intézkedéseit senki irányában tisz-
teletben nem tartotta.

A jó isten tudja, hogy hazámban soha senki-
nek útjában nem állottam, senkinek nem ártot-
tam, nem vétettem, igrig vagy haszonleső nem
voltam. Hibáimat, ha ilyenek voltak, nyíltan be-
ismertem, de azt hiszem, hogy azok kivülem
senkinek kárára nem lehettek. És mindezek dac-
zára a császár halála napjától kezdve ellenségeim
száma úgy felszaporodott, hogy végre minden
emberben csak ellenséget véltem látni.

Ha valaki azért fordult hozzám, hogy vala-
mely képzelt vagy valódi baján segítsek, ezt elő-
ször is magam kíséreltem meg, ha pedig arra
képtelen voltam, közbenjárásom nyíltan, minden
titkolódzás nélkül lőn felhasználva, mert azt
hittem, hogy ezzel nemcsak magamnak, hanem
annak is tartozom, ki bizalmával megíszelt.

Amde a legtöbb esetben haládatlanságnál
egyebet nem igen tapasztaltam.

S — y herceg rítul visszaelt a császár bizal-
mával, elannyira, hogy magát az udvarnál lehe-
tetlenné tette.

Elkeseredésében külföldre ment, és ott a for-
radalmi párt embereivel szövetségbe, magát és
családját a végveszélybe sodorta. Neje és gyer-
mekei hiába fordultak a birodalmi kancellár
útján a császárhoz, a felségárulási per meg lőn
indítva, és kétséget nem szenvedett, hogy az íte-
let — habár in contumaciam hozva — a csalá-
dot anyagilag tönkre fogja tenni. Egy szerencsé-
sen választott órában, midőn bizton remélhet-
tem, hogy szavaim nem fognak elhangzani, meg-
kísérlettem a közbenjárás nehéz munkáját.

A császár nevenapja előtt estén volt.

Nem szeretnék holnap körülöttem elége-
detlen vagy épen szomorú arcokat látni, —
mondá a császár, midőn kedvence szolgáló számára
a szokásos gazdag ajándékokat dolgozó-szobájá-
ban saját kezeivel rendezé.

Pedig elegendő, ne mondjam, sokan vannak,
kik ma, ép úgy mint holnap, vagy holnap után,
szomorúak lesznek, — jegyzém meg az asztaltól
visszalépve.

Hát csak egyet nevezzen meg előttem,
— folytatá a császár, — a kinek a szomorúságra
oka van; ha lehet, megvigasztalom.

— Itt vannak a szegény S — y hercegek, a kik
a családfő könnyelműsége miatt szenvednek és
tönkre jutnak.

— Am legyen; az egyszer annak a szeleburdi
embernek is megbocsájtok az ön kedvéért.

Másnap csakugyan egy boldog családdal több-
volt a birodalomban.

S — y herceget még lényekoromban ismer-
tem, mint családost embert és boldogult atyám
jó barátját. Egész életemben egyszer beszéltem
vele, és pedig atyám temetésén. Sem előbb, sem
pedig utóbb.

A jó emberek mindezek dacára azt beszélték,
hogy azért jártam ügyében a császárnál, azért
kértem számára amnesztiát, mivel a 68 éves
S — y herceg szeretőm volt...

De én a baj tengerfenéken megtaláltam a vi-
gasztalás arany porszemét, mert felebarátaimért
jót tettem.

S — y gyermekei voltak az elsők, kik hozzám
jöttek, hogy köszönetet mondjanak közbenjárá-
somért. Könyvek jobban megvigasztaltak, sem-
hogy a gonosz emberek rágalmozása továbbra is
kedvemet szeghette volna.

A császár nevenapján még én is sokkal boldo-
gabbnak éreztem magamat, mint mások.

Párisban bátyám unszolására az úgynevezett
királyi párthoz tartozó előkelő családok meg-
hívását fogadtam el, kik bennem a hazájából
számozott nőt és anyát sajnálták, de a miként

későbbben észrevettem, leginkább azért közelit-
tek hozzám, hogy a szentpétervári udvar titkait
«megbízható» forrásból hallhassák. E részben
kívánságuknak csak annyiban feleltem meg, a
mennyiben sok visszás és a valóságnak meg nem
felelő nézeteket felvilágosítottam. Nevezetesen
sehogy sem tudták megérteni, hogy az elhunyt
császár, kit az egész világ jószívűségről ismert, nem
csak a lengyelek, de tulajdon alattvalói ellen is oly
kegyetlenségeket követett el. Lehetetlen, — mon-
dák többen, kik a különféle uralkalmak által kény-
szerítve, háromszor is emigrálni voltak kény-
telenek, — hogy egy oly hatalommal rendelkező
fejedelem, mint az orosz császár, a felelősség terhet
másokra tolhassa. Ha II. Sándor császár csakugyan
oly nemeslelkű volt, mint a milyennek tartották,
uralkodása alatt nem kellett volna sok ezer em-
bernek a vérpadon és a tömlőcsökben elveszni.
A rettenetes Iván aránylag kevesebb vért ontott,
mint Muraviev, Drentelen, Richter és a többiek,
kik a nemeslelkű II. Sándor császár nevében uralko-
dottak.

Ezt tagadásba venni nem lehet, habár az állí-
tást mindenestre túlzottnak tartom, de ha a
császár mindazokat kivégeztette volna, kik para-
ncsot, readeit és intézkedéseit kijátszózták,
és hazug jelentéseikkel a nagy fejedelmet tévut-
ra vezették, akkor nagyon kevesen maradtak volna,
kik igazság szeretéről — akaratok ellenére is —
tanúságot tehetnek.

Egy alkalommal, midőn a két szokott sétált
Szent-Pétervár utcájn esténként megmette, az
admirális épülete előtt két csendőrt látott, kik
egy véresre vert embert erősen megkötözve ma-
guk előtt a czitadella felé tereltek. A császári föl-
jegyezte az egyik csendőr számát és szó nélkül
tovább ment, a nélkül, hogy valaki fölismerte
volna. Másnap reggel a nála megjelent rendőr-
minisztertől az iránt kívánt fölvilágosítást, vajjon
ki lehetett az ember, kit ekkor meg ekkor két
csendőrt a fentirt körülmények közt a czitadel-
lába kísért. Habár a rendőriminiszternek még a
legjelentéktelenebb elfogatásról is hirt kellett
volna adnia, az eset egészen ismeretlen volt előtte,
és a császárnak azzal kellett megelégedni, hogy egy
óra múlva meglesz a jelentés.

Jól van, — mondá a császár a miniszterhez
fordulva, — én neked nem egy, de három órát
adok, Katalin hercegnő — itt reám mutatott —
tanum reá, hogy nem vagyok szigorú, de most
siess!

A miniszter elsielt, fogata örült gyorsasá-
gal a czitadella felé vitte.

Meglátod, — mondá a császár hozzám for-
dulva, — Péter Mihálovics hazudni fog.

A három óra elteltével a miniszter már a téli pa-
lotában volt, de a császár azt izente Richter tábornok
által, hogy jöjjön máskor, most pihenni akar.

Két nap mult el a nélkül, hogy a miniszter a
jelentést megette volna, és a rendes kihallgatá-
son mindig úgy intézte előadását, hogy a császár
figyelmét másfelé irányozza. Tényleg a császár a
dolgát elfelejtette, mit, tekintetű beteges állapo-
tára, tőle rossz néven nem lehetett venni.

Végre egy alkalommal szóba hoztam az esetet,
és pedig közvetlenül a miniszter rendes meg-
jelenése előtt.

— Mindjárt meg fogod látni, — mondá a
császár, — hogy az én hibám sokkal esékélyebb
mint Valujev, ki nemcsak készakarva hallgat
előttem, hanem azonkívül bizonyára valami
mesét fog föltálni.

A császár fölhívására a miniszter nem jött za-
varba, hanem komoly méltósággal átnyújtotta a
várparancsnok jelentését, mely szerint a mondott
időben és órában semmiféle fogolyt a czitadel-
lába nem kísérték. A mi a 389. számú csendőrt
illeti, ez ugyanakkor a Morskájában levő francia
bábszínházban felügyeletet tartott, és onnan csak
éjféltől tért vissza a lakatnyába. Vagyis más
szavakkal, mindaz, mit a császár tulajdon szeméi-
vel látott, nem igaz.

Felséged tévesen lett értesítve, — hebegé
a miniszter, — midőn a jelentés elolvastása után
a császár majdnem egy egész perczig szeméit rászé-
gezte.

Az is meglehet, — veté közbe a császár, —
de most már azt akarom, hogy a 389. számú
csendőrt azonnal elémbe állítsassék.

Egy fél óra múlva bevezették a csendőrt, ki-
nek mellén a 389. szám csillogott.

Régi, kiszolgált katona volt, kinek őszbe ve-
gyült haja azt mutatta, hogy legalább husz évet
töltött a lakatnyában.

— Mikor voltál legutoljára a Morskája-beli

báb-színházban? kérdé a császár, szeméit a csend-
őre szegezte.

— Ott soha sem voltam.
— De talán mégis, csak emlékezz!
— Soha, uram, soha.
— Hát ki volt az ember, kit június 6-án
este egy másik társaddal megkötözve az admi-
ralitásnál a czitadella felé kísértél?

— Én senkit sem kísértém, — volt a válasz.
Ekkor a császár azt gondolva, hogy a számban
tévedett, elbocsájtotta a csendőrt. Épen újra a
miniszter akarta faggatni, midőn a trónörökös
nagyherceg neje első szülött fiával a terembe
lépett, hogy a császárnak jó reggelt kívánjon. A ki-
hallgatás véget ért, és a miniszter eltávozott.

Hónapok múlva megtudtam, hogy ama sze-
gény csendőr a palotából haza térve, agyonlőtte
magát. Hogy mi lehetett oka a kézzel foghatólag
koholt jelentésnek, az csak kerülő utakon jutott
tudomásomra, mert a császár nem akart azzal szo-
morítani, hogy a minisztertől kezdve az utolsó
csendőrig minden egyes hivatalnok hazug ámi-
tással szolgálja.

Ennél még feltűnőbb G. herceg esete, kit
tulajdon családja évekig a moszkvai tébolydáb-
ban tartatott, noha emléje egészen helyen volt.

A czárt egy udvari estély alkalmával a fran-
czia követ figyelemreztette a dolagra, mely kü-
lönben nem volt egészen ismeretlen előtte, mivel
a tébolydában levő főúr egyik lú szolgálja, vala-
mely végzetes amnesztia alkalmával, a császár hin-
tajába egy kérvényt dobott, melyben ura szeren-
csétlen helyzetét esetelve, a császár közbenjárását
kérte a lelketlen család ellenében.

A folyamodás megtette a rendes utat, de a
herceg ott maradt, a hol volt, a hű szolgál pedig
ötven botot kapott, a miért a császárnak hazug hi-
reket tartalmazó kérvényt mert hintajába dobni.

A francia követ sokkal óvatossabb ember lé-
vén, semhogy holmi mende-mondák nyomán a
császár figyelmét igénybe vegye, többek közt arra
is hivatkozott, hogy G. herceg egyik leánya
francia emberhez ment nőül, s ő — a követ —
az utóbbinak érdekében veszi igénybe a császár
kegyét.

A megindított vizsgálat a dolog természeténél
fogva nem tarthatott volna sokáig, de az érdekel-
telek közt több magas rangú hivatalnok is sze-
repelt, kik minden befolyásukat felhasználva,
amnyira vitték az ügyet, hogy végre az ország
legelső orvosai is elmebetegnek mondták a sze-
rencsétlen herceget, ki ily formán jogosan tar-
tatott a tébolydában. Végre a véletlen napvilágra
hozta a gaz árnyat. Az egyik orvos halál-
ágyán két tanú aláírta kijelentette, hogy a hamis
bizonyítvány aláírásáért ötezer rubelt kapott G.
hercegnőtől. Ekkor a francia követ magánki-
hallgatáson a herceg kiadatását kérte, kit tulaj-
don palotájában kíván alapottni. Az erre vonat-
kozó parancsot a császár legott aláírta, és néhány
nap múlva az állítólagos beteget, biztos fedezet
alatt, Szent-Pétervárra szállították, hol a francia
követnek átadtatt.

Az utóbb bekövetkezett perből kifolyólag bün-
ügyi vizsgálat lett. Az egyvált miködő tolvajok,
kik G. herceg óriási vagyonán élődtek, részint
megszökök, részint pedig Szibériába jutottak.
A fő czinkosok, úgy mint a herceg neje és a
második házasságból származó három fia — a
császár parancsára Sachelinbe száműztek, de
maga a herceg kegyelmet kért számukra a császár-
tól. Ennél nagyobb botrány az orosz főnemesség
soraiban II. Sándor császár uralkodása alatt nem
igen fordult elő.

A mi a lengyel forradalmi párthoz tartozó
egyéneket illeti, kik a czárban a régi idők ferde
rendszerét gyűlölték, magától értetődik, hogy
az ilyeneket semmiféle kormány nem tűrte
volna.

A császár tudtával és beleegyezésével közülök
egyiknek sem görbült meg a hajaszála, sőt bizo-
nyosan tudom, hogy Perolod ügyében, ki Páris-
ban a császár élete ellen tört, a császár személye-
sen azon óhaját fejezte ki, hogy miatta a szeren-
csétlen embert ne bántassák.
Nem akarom Bariatinsky viselt dolgait pa-
lástolni, ki a Kaukázusban irtó háborút viselt a
császár nevében, jelentéseiben pedig ennek ellenke-
zőjéről beszélt, de végre is azt senki sem róhatja
föl a császárnak, hogy ezer hivatalnok közül
legfeljebb három szolgálta híven, míg a többi a
népet, kizsebelve, vérgigázta és nyúzta.
Ha valamely kormányzó ellen csodulást meg-
telt a panaszkok pohara, úgy hogy hivatalától el-
mozdítva, az ölmébányákba vagy valamely más

börtönbe került, utódja ép ott vette fel a fona-
lat, hol ezt pórul járt elődje elejteni kényszerült.

A kronstadti hajógyárban évenként milliók
veszttek el a kezelő főemberek közt. A szállítók
szemtelensége annyira ment, hogy évekig a
drága pénzén megrendelt áruknak csak otod-
részét adták át. Huszezer mázsa kender helyett,
a kötélfonó gyárba három év alatt nem keve-
sebb, mint tizenkét ezer mázsa került predára,
és midőn a hiány pótlása lehetetlenné vált, egy
szép napon, a hajógyárban kiűtött tűzfészély al-
kalmával, tizenkilencz millió rubelt erő készlet
pusztult el, noha a rossz világ azt beszéltte, hogy
a raktárak többnyire üresek lévén, csakis az
admirális könyveiben létező tárgyak égtek el.

Miklós császár halála után az egész orosz sereg
egy nagy gazdátlan magtárhoz hasonlított, mely-
ből mindenki annyit vitt, a mennyit elbirt.

Minden a krimiai és a török hadjárat rová-
sára esett. Nemely lovaseszredben alig lehetett
századonként tíz lovat találni, a legénység két
harmada a tábori kórházakban hevert. Valóság-
gal azonban a lovak eladták, a legénység pedi-
g haza küldetett, hogy táplálási illektjeiket
zsébre lehessen rakni.

A Fekete-tengeren működött hajóhad két har-
mada ágyúk nélkül tért vissza Kronstadthba, va-
lamennyien szélvészektől és viharok alkalmával
vesztették el ágyúikat. Utóbb kült, hogy az
ágyúkat örmény kereskedők vették meg, kik
Kronstadth és Tulába ágyűerczet szállítottak.

Mindezekről a császár atyja halála után értesült.
Egy e czéla különösen kirendelt bizottság öt
hónapi működés után küldötte, hogy az illető
tolvajok itt meg ott elestek, vagy azóta meghal-
tak s így csak néhány alárendelt közeg került a
csészába, kik az eltűnt milliókból legfeljebb ne-
hány papírrubelt kaphattak.

Az Istenben boldogult császár egy ízben elő-
tem és Goreskov herceg előtt oda nyilatkozott,
hogy talán ötödik vagy hatodik utódjának sike-
rülhet e bajokat megszüntetni, ha Oroszország
legalább száz évre minden terjeszkedési terve-
ről és aspirációkról le tudna mondani. E nél-
kül egy ember előtte sokkal rövidebb, semhogy
lefolyása alatt évszázadok hibáit és bűneit meg-
lehetne szüntetni.

Ily értelemben nyilatkoztam a Faubourg St-
Germain több előkelő lakosa előtt, kik — a mi-
ként mondom — a régi közmondás mellett ma-
radtak, melyet Napoleon rólunk nem egészen
igazságtalanul mondott, mikor azt állította,
hogy a legműveltebb orosz bőre alatt mindig a
tatár durva kergére lehet akadni.

Ezt részben magam is elismerem, de már
hazaszeretet dolgában sokkal előbbre való va-
gyunk, mint a franciák, kik pár év lefolyása
alatt legalább is tizenötféle politikai hitvallást
követtek. Nálunk a népevelést nem alulról,
hanem fölülről kellene megkezdeni. Hány-
szor kényszerítette a császár az uralkodó-ház né-
mely tagjait, hogy középkori szokásaikról le-
mondva, közönséges emberek módjára éljenek.
Hiszen K. nagyherceg a-i kastélya ablakából
lövöldözött a Volga partján dolgozó paraszt-
asszonyokra, hogy angol vadászfegyvereinek
hordképességét kipróbálhassa; egy másik nagy-
herceg ügyetlen borbélyal azzal fenyejtette
meg, hogy sajátkezűleg megberetvált, a midőn
a szegény ördögnek fél arcát darabonként le-
metéltette. És hány ily eset fordult elő, melyek
pompás adomák alakjában az ország fényes ne-
mességi klubjaiban a közboszéd tárgyat képez-
tek. Volt is az eféle tréfának mindenütt akár-
hány utánzója, sőt a gyöngébb nem is sportszerű-
leg űzte az elvadult zivék mulatságait.

Mindez állítólag fajunk véralakából ered. De
részemről soha sem hallottam, hogy őseink —
már a női ágakat értem — hajtóvadászatokon,
vagy galamblovészeteken részt vettek volna; ki
hallotta valamikor, hogy az orosz császárné
udvarhölgyei élén a pétérhoi parkban nap-
hosszanta házi galambokra

a császárné küldte el a zárda fejedelm-asszonyának, ki teljes díszben, a többi apácákkal szintén kijött, hogy a növények kitüntetésében részt vehessen! Ki hallotta valamikor, hogy egy orosz nő zárda apácái angol látcsövekkel egy regattán jelen lettek volna!

Amde a mulatságnak az egyszer szomorú vége lett, a mennyiben az utolsó nagy versenyben két — hat-hat evező kisasszonnyal haladó angol versenyhajó, egymásba ütközött, és öt delnő a vízbe fuladt. Mire a sok ácsorgó úri ember a partról segítségükre sietett, a szegény leányok nyom nélkül eltűntek, és hulláikat csak harmadnapra lehetett a folyam iszapos medréből kikotorni. A csárné kissé zavarba jött ugyan, midőn megtudta, hogy a szerencsétlen «baleset» — a minék sportnyelven az eféle bajt nevezni szokták — az ország legelőkelőbb tagjait gyászba borította, de azért egy szóval sem tiltakozott az ellen, hogy két hétre reá a versenyek folytatása meg ne tartassék, mert hiszen legmagasabb sportkörökben mesés összegek forogtak kérdésben, melyek eszevesztett fogadások nyomán bejelentettek.

Vagy hogy tovább ne menjek, és mindig az

Oroszországban látja az emberiség nagy ellen-ségét, támadt fel ellenünk a gyűlölet és megvetés ezen határtalan érzete és kifejezése. A mostani uralkodó alatt e részben javulást nem várok, sőt a mennyiben cselekedeteinek hatását itt figyelemmel kísérem, azt kell tapasztalnom, hogy Oroszország tekintélye határozottan hátra felé indulva, mindinkább alább süllyed. Erre itt nem figyelemzetnek és a hiba valódi okát sem kutatják, hanem legfőkébb azzal állnak elő, hogy II. Sándor vas keze alatt keletkezett a nihilisták szövete, mely most különféle országokban más alakban a törvényes rendet veszélyezteti. A nihilizmust nem II. Sándor császár, hanem a kor szelleme idézte elő, melynek magasztos feladatát bizonyos körökben mai napig sem akarják megérteni.

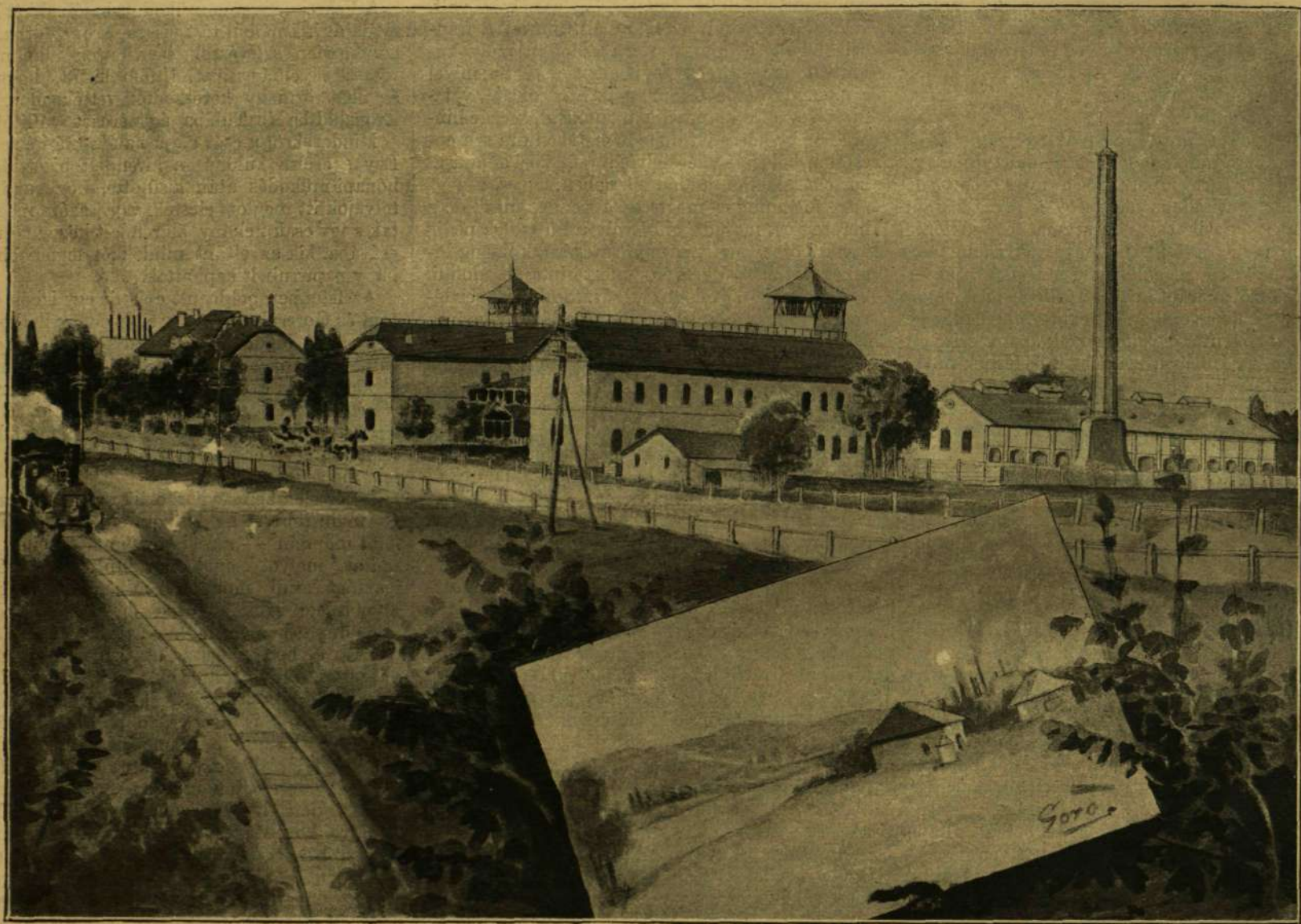
EGYVELEG.

* A Hortensia. A folyó éven századik éve annak, hogy a Rhinában honos, nálunk is jól ismert szép dísznövény, a Hortensia, Európába hozott. Első példány 1790-ben került a híres kewi (angliai) növénytan kertbe, a honnan már számos ha-

* A legdrágább szőnyegek jelenleg a persa sah és a török szultán birtokában vannak, egyenként értéke mintegy 5 millió forint. A barodai maharadsának is van egy gyöngyökkel és gyémántokkal himzett s mintegy négy millió forint értékű szőnyege. A legnagyobb szőnyeg tulajdonosa a londoni Carlton-klub, mely tudvaleg a világ leggazdagabb társasága. Ez a szőnyeg az épület egész hosszában elterül s igen pompás.

* A méhek sulya. A brémai méhészeti egyesület több kísérletet tett a méhek sulyának megmérése, s egy fontra 3900—4200 darab esett. Az amerikaiak 4—5000 méhet számítanak egy fontra, s az európai kereskedelemben egy kilóra 7500 darabot.

* A műkincsek értékének emelkedésére érdekes példát ad Millet francia festő «Angelus» nevű képe, mely két áhitatoskodó parasztot ábrázol. Maga a művész 750 forintért adta el azt Feydeau-nak, s a vásárral meg volt elégedve. Feydeau 1870-ben eladta a képet a monakói játékbárlang dűsgazdag bérlőjének, Blanknak, 1250 forintért. Ettől Stevens vette át, ki azt Belgiumban kiállította, s ott eladta van Praetnek 2000 forintért. Nemsokára Durand Ruel műkereskedő tulajdonába jutott a kép s ez már 150,000 forintért adta el Wilsonnak, Grévy sokat emlegetett vejének. Midőn Wilson megbukott s ké-

A MAGYAR FEGYVER- ÉS LŐSZERGYÁR A KÜLSŐ-SOROKSÁRI-UTON.

Goró Lajos eredeti rajza.

udvari légkör magasztaláról nézzem a világot, orosz szokás volt-e, a midőn udvari vadászati ebédek után a hölgyek férjeik távollétében szőnyegre tesznek fel egy kártyára a Franciaország-ból importált Lansquenét-ban, s hogy aztán az eféle mulatságok nyomán mulhatatlanul bekövetkező családi drámákban a császárné jussón a közvetítő szerepe.

Mindez külföldről jutott hozzánk, és most azon csodálkoznak, hogy miért vadulunk el piros frakkban, fehér szarvasbőr lovagló-nadrágban és a milliókat érő klubok társaság és játszó termeiben.

II. Sándor császár testtel-lelékekkel ellenszegült a morális romlásnak, mely a főnemesség sorai-ban pusztított, és ezért magára vonta a külföld gyűlöletét, itthon pedig azért nehezített reá kez alatt, mivel a haladásnak, a kor szellemének tért engedni nem akart. Az ily úton elterjedt hírekkel most a császár halála után Európa leg-miveltebb köreiben kell találkoznom. Még nem akadám tudósra, diplomátára, művészre vagy kiváló katonára, ki e részben más nézetben lett volna. Pedig nem vagyunk olyanok és nem is voltunk oly vadak, csak mióta az egész világ

szon- és dísz-növény indult ki európai körutjára. E növény nevét rendszeren Hortensia királyné, III-ik Napoleon anyja, nevével származtatják, a ki azonban e növény behozatalakor még gyermek volt. E növény nevét tényleg Commerson Th. botanikustól kapta, a ki azt Khinában feltalálta s az öt kísérő barátnéja, Barté Hortensia, tiszteletére Hortensiának nevezte el. A Hortensiának igen nevezetes tulajdonsága, hogy vasat tartalmazó földből ezen fémeket felveszi, mi által virágjai piros helyett kékké lesznek.

* Az örültek száma Angliában a statisztikai adatok szerint rohamos gyorsasággal emelkedik, főleg azon okból, mert az iszákosság az úri osztálynál is nagyon elterjedt. Az úri nők titokban hozzátják a pálinkát a fűszerestől, ki azt kávé vagy tea rováta alatt számolja fel. Magában Londonban évről-évre legalább 500 örültek több van. Roseberry lord nemrég egy nagy örültek házat nyitván meg, kinyilatkoztatta, hogy ha a viszonyok nem javulnak, minden öt évben új meg új intézetet kell állítani.

* A nagy angol sörgyár Bass et Comp. Burton am Trent-ben közelebb ünnepekte meg fennállásának 25-ik évfordulóját, s ez alkalommal összes alkal-mazottjainak s azok családtagjainak számára mulat-ságot rendezett. Mivel az alkalmazottak száma 3000-nél több volt, s a családtagoké még több, 13 külön vonat, mindegyik 15 vagonnal, szállította el a vendégeket Seaboroughba.

peit árverezték, az «Angelus»-t Secretan, az ismert «réz király» vette meg 64,000 forintért. 1889-ben a rézkrach miatt Secretan tönkrement s az «Angelus» nyílt árverésen 220,000 frtért egy részvénytársaság tulajdonába jutott, mely a képet kiállította s csak belépti díjakból 200,000 forintot szedett be. Jelenleg Chauchard, a «Magazin du Louvre» dűsgazdag igazgatója vette meg a képet 300,000 forintért. Természetes, hogy ebből a csaknem mesés áremelkedésből a festőnek mi sem jutott.

* Teljesen latin nyelvű ünnepet rendeztek november közepén Londonban a westminsteri apátságban, a híres westminsteri iskola jóltevőinek emlékére. A fényes ünnepen, melyen több miniszter is részt vett, az iskola igazgatója történeti emlékbeszédet mondott, az apát, ki maga is egykori növendék volt, egyházi beszédet tartott s mindez, még az alkalmi énekek is, latin nyelvűek voltak.

* A francia királyok koporsói St-Denis-apátságban sokat szenvednek a nedvesség miatt. Annale herceg nemrég engedélyt nyert ősei porainak új koporsókba tétele végett, s XVI. Lajosnak és Barry hercegnek romlott külsejű koporsóit maga a hatóság cseréltette ki, a belsők még jók voltak.

* Hardanger norvég kerületben rendeletet adtak ki, hogy ezentul csak oly leányt lehet megeskütni, ki varrni, szőni és sütni tud.

VIKTÓRIA NÉMET HERCEGNŐ ESKÜVŐJE ADOLF SCHAUMBURG-LIPPEI HERCEGGEL.

Fényes ünnepnek volt Berlin ismét székhelye nov. 19-én. A német császár egyik nővére, Frigyes császár második leánya, Viktória hercegnő tartotta meg esküvőjét Adolf schauburg-lippe herceggel, egyik legkisebb német uralkodó-család tagjával. Az ünnep nem ment végbe nyilvánosan, külföldi fejedelmi vendégek sem vettek részt benne, de a szokott udvari pompa teljes mértékben alkalmazást nyert, s Németország hivatalos előkelőségei, valamint a külföldi hatalmak képviselői ott voltak a szertartásokon, melyek egy része a berlini várkastélynak nyilvánosan ritkán használt fehér termében folyt le.

Midőn e szertartásokról alább megemlékezünk, erre nem maguk az ünnepek fénye, hanem a menyasszony egyénisége indít. A mai kor gyorsan él és sokat elfeled, de bizonyosan számosan vannak még, kik e menyasszony egykori regényére visszaemlékeznek. Harmadfél évvel ezelőtt történt, 1888 április havában, midőn az oly sokáig haldokló Frigyes császár elfoglalta atyjának trónját, hogy legidősebb leányát, Viktória hercegnőt felhivatalosan is menyasszonynak hirdették. Völegénye is regényes alak volt, méltó a sokat szenvedett császárt hónápoló leányhoz. Ez a völegény Battenberg Sándor volt, egykor a szabadságát visszanyert Bulgáriának fejedelme, kinek hosszas erkölcsi küzdelme az erőszakoskodó orosz császár ellen, továbbá fényes győzelme Milán felett, elfogatása fellázadt alattvalói által, s leköszönése — kész világtörténelmi tragédia volt. Nem csoda, hogy a közvélemény (s talán nem is egészen alap nélkül) valódi és szinte szerelmi vonalmat gyanított az ifjú párnál, kiknek mindegyike nyilvános pályán nyerte ki a nagy közönség rokonszenvét, s e mellett éppen egymáshoz illő alak volt, a nő rendkívül szép és vonzó teremtés, a férfi magas termetű, szép, daliás alak. Mindamellet a házasságból, melyhez Frigyes császár és neje is megadták beleegyezésüket, nem lett semmi. Nem kisebb ember, mint Bismarck gátolta meg, és pedig oly durva erőszakkal, mely annak idején nyílt rosszalást kellett. Vajon azt hitte-e a hatalmas kancellár, hogy e házasság komolyan veszélyeztetni fogná az európai békét, a császár kiolthatatlan ellenszenvé miatt, avagy csak meg akarta törni ez által is az általa gyűlölt — mert angol eredetű — császárné hatalmát? Mindez mellékes kérdés. A halálosan beteg császár nem nélkülözhetette hatalmas tanácsosát, s áldozatul dobta leánya boldogságát. S azóta? A regényes múltú völegény, fejedelmi rangjáról lemondva, egyszerű ezredes osztrák-magyar szolgálatban s egy alacsony származású nő boldog férje, a volt menyasszony pedig egy kis uralkodó-herceg neje, kinek ifjabb nővére, Zsófia hercegnő, már egy évvel előbb lett a nagy jövővel bíró görög trónörökös neje.

Az esküvő Frigyes császár özvegyének, a menyasszony anyjának, határozott kívánságára történt zárt társaságban. Legelőször a német törvények szerint a polgári házasság kötött meg az anya-császárné palotájában. Csak bizalmasabb előkelőségek hívtak meg: magasrangú tisztviselők, az írói és művészi világ kitünőségei, a kikkel a német császárné személyes érintkezésben állott különben is. Az udvarmesterek vezetése alatt nov. 19-én d. u. 4 órakor fényes menet vonult be a virágokkal és szőnyegekkel díszített nagy terembe. A menyasszony (ki 1866 április 12-én született) ezüst brokát ruhát viselt, ugyanazokkal a pompás csipkével, melyek egykor anyja esküvője alkalmából is szerepeltek. Nyolcz egyenlő ruhába öltözött, hosszú fátylakkal és piros virágokkal díszített leány vitte a menyasszony hosszú uszályát. A szertartást a királyi család minisztere rövid idő alatt elvégezte, s azután az egész menet átment a várba, — a hol az egyházi szertartás végeztetett el, — hosszú sor kocsiban, melyeket fáklyavivő lovasok kísértek.

A várpalotában ezalatt összegyűltek a meghívott vendégek: miniszterek, képviselők, tábornokok, nagykövetelek, udvari személyzet a fehér teremben, s magában a kápolnában az udvari lelkészek, élükön a nemrég udvari káplánná ki-nevezett Dryander. Festői látványt nyújtott, hogy az udvari személyzetnek nem katonai része ez alkalommal viselte először az új udvari öltözetet, a fehér térdig érő nadrágot, hosszú fehér selyem harisnyákkal, a himzett kabátokat, hosszú mellényt és a chapeau bas-t. Az örként

VIKTÓRIA NÉMET HERCEGNŐ ESKÜVŐJE ADOLF SCHAUMBURG-LIPPEI HERCEGGEL. — A NÁSZMENET.

szolgáló várkatonaság is történeti öltözetben jelent meg, részben kivont pallossal.

A menyasszony fölékesítése az úgynevezett khinai szobában történt. Maga az uralkodó császárné tette fel a biborpiros koronát a menyasszony fejére, s erősítette meg a menyasszonyi fátyolt. Hosszú menetben vonultak be virágok

és szökőkutak között a kápolnába, legelő az új pár, utána a császár és neje. A császár a fekete-sas-rend biborpiros köpenyét viselte, neje ezüst-szürke moirée uszályruhát briliáns diadémmal homlokán és nyakán értékes gyöngyökkel. A vendégek közt összesen 55-en voltak a fejedelmi családból, köztük a német császár négy kis fia

VIKTÓRIA NÉMET HERCEGNŐ ESKÜVŐJE ADOLF SCHAUMBURG-LIPPEI HERCEGGEL. — AZ ESKÜVŐ.

is. Mindmegannyi az új pár körül csoportosult a karének alatt s állva hallgatta végig Dryander alkalmi beszédét és imáját. Ezután következett a gyűrfűváltás és az esküvő, mely alatt harangok zúgtak s a közelben elhelyezett ágyúkból tizenkét üdvözlőes történt. Händel és Mendelssohn zenéjének zengése alatt először a császári pár, majd az özvegy császárné s a végre a család többi tagjai fejezték ki üdvözlőanaitaikat s erre az egész menetet az étterembe vonult, a hol azok az evőeszközök voltak fölkállítva, melyeket Berlin városa a jelenlegi császárnak ajándékozott esküvője alkalmával.

Az asztalnál az új pár ült középen, a császár a menyasszony, a császárné a vőlegény mellett. Az özvegy császárné nem jelent meg. Közvetlenül mögöttük két sor apród állott szolgálatot tenni. A harmadik fogásnál felállott a császár, megemlékezett boldogult atyjáról s áldást kívánt az új pár jövőjére. A vendégek nagyobb része csak a lakoma után fejezte ki üdvözlőanaitaikat. A szokásos táncz elmaradt, de sok rendjelt osztottak ki ez alkalommal.

Az új pár esküvője után Potsdamba ment s innen 22-én utazott állandó lakhelyére, Bückeburgba, a hol harangzúgás és ágyúdörgés közt fogadták őket, s diszkociójuk előtt 200 ünnepi ruhába öltözött paraszt lovagolt. Este disztribúció volt, mely után a polgárok és bányászok rendeztek fáklyamenetet.

AZ ORGYILKOSOK HITFELEKEZETE KELET-INDIÁBAN.

Ma már csak a történelembuvárok tudják, hogy Kelet-Indiában több századon át egy olyan, nagyon elterjedt hitfelekezet volt, melynek tagjai az orgyilkolást és rablást vallásos buzgalommal s a fanatikusok kitartásával üzték. Ezek a *thugik*, kiknek teljes kiirtása hét évi nehéz küzdelem s tervszerű eljárás mellett sikerült csak 1836-ban lord Bentinck Vilmosnak, Kelet-India akkori főkörmányzójának, s akkor is csak oly módon, hogy az ország különböző részéből mintegy 150 thuginak adott nemcsak teljes büntetlenséget, de jutalmat is, hogy társaikat elárulják. A hitfelekezet, mely főképp hindukból toborozta tagjait, bár mohamedánok is voltak közöttük, teljesen titokban működött, de tagjai a családok körében nemzedékről nemzedékre szállottak, külön szertartásaik és egészen külön mesterségesen csinált nyelvük volt, s hogy nagy elterjedésük mellett előbb el nem nyomtatták, annak magyarázata abban áll, hogy gyilkosságaiknak élő szemtanút nem hagytak, s európai embert, kinél eltűnése nagyobb feltűnést okozott volna, sohasem gyilkoltak meg.

A legelső történeti nyoma ennek a veszedelmes hitfelekezetnek egy 1356 körül írt krónikában van, melyet *Ziaw-d-din Barnis* írt Firóz shah mohamedán császárról. Itt elmondják, hogy 1290-ben Dehliben néhány thugit elfogtak s ezek árulása alapján majdnem ezer mást; a császár azonban nem végeztette ki őket, hanem messze vidékre száműztette. Az európaiak közül először Thevenot francia utazó szól róluk 1687-ben megjelent utiművében; s többek közt leírja (a mi később is így történt), hogy a gyilkolást rendszeren hurokkal (romal) végzik, melyet igen ügyesen tudnak az áldozat nyakába dobni. Némely esetekben szép asszonyokat küldtek ki a magános utazók elcsábítására s törbe vezetésére. A nagy félszigetnek csaknem minden részében el voltak terjedve, de különösen az éjszakai vidékeken, a hol eredeti hazájuk is lehetett, s a hol az országutakat egészen veszedelmesekké tették, a mit a benszült kormányok erélytelensége is előmozdított.

A thugikat rettenetes eskü kötelezte hallgatásra, az árulót önmaguk kivégezték, ha csak lehetett. A gyilkolásnál nem kegyelmeztek senkinek, csak néha-néha fogadtak egy kis gyermekét maguk közé, megsemmisítették azokat az értéktárgyakat, melyek bűnjelek lehettek volna s csak abban az esetben hajtották végre a gyilkolást, ha biztosak voltak az eredményről. E czél elérése végett sokszor furfangosak voltak. Karavánokhoz csatlakoztak, mint kereskedők s hiteken át utaztak velük, míg halalmukat teljesen kinyerték s törbe vihették. A holttesteket sietve elásták. Előszertettel csalták áldozataikat csónakokra, a hol könnyen lehetett velük végezni, néha kitanult ravasszággal két csoportra osztottak, s az első csoport oly gyanusan viselte ma-

gát, hogy az utazók mintegy menedéket keresve csatlakoztak a második csoporthoz. Valóságos meggyőződéssel tették mindezt, mint boszszuálló istennőjük parancsának végrehajtását. Sok helyen azonban az apróbb fejedelmek szoldájában állottak, kik védelmezték is őket, hogy a rablott holmikkal valamit kapjanak, s oly feltétellel, hogy az ő területén ne gyilkoljanak. Még a bennszülöttek között is nagyon el volt terjedve az a babonás hit, hogy a thugik természetfeletti védelem alatt állanak, s a ki őket elárulja, isteni büntetésben részesül. Különben a társas életben a thugik igen barátságosaknak, istenfélőknek és adakozóknak mutatkoztak, s látszólag polgári üzleteket is folytattak.

Legjellemzőbb azonban, hogy ezek a hivatás-szerű rablók a legnagyobb vallásos buzgalommal teljesítették a gyilkosságot. Soha egyetlen elfogott rablónál sem találtak a bánatnak vagy lelkiismereti furdalásnak legesekélyebb nyomát, sőt ellenkezőleg panaszkodtak, hogy újabb időben nem teljesítették elég lelkiismeretesen az istennő (Durga, Devi, Kali, Bhavani) parancsait, s ez az oka, hogy őket nem védelmezi eléggé, s oly sokan jutnak az angolok kezébe. Még a megkegyelmeztet s éveken át rendes életmódot folytató thugik is így beszéltek. A *thugi* valóságos papnak tekintette magát, ki az istennőnek megszerzi a véres áldozatot s ez őt annak kincseivel jutalmazza. Minden gyilkolásra higgadtan, tervszerűleg készültek elő babonás szertartásokkal s a kedvező jeleket várva. Az istennő jelvénye, a hegyes fejsze, folyvást velük volt, azt minden út előtt ismét felszentelték és hordozójául, ki tekintélyre nézve a vezér után következett, a legügyesebb és legőzönabb embert választották. Ez a fejsze adta meg útjuk irányát is, ha gödörbe ásták vagy kútba dobták. Sok thugi a törvényszék előtt eskü mellett állította, hogy a fejsze magától emelkedett fel a kútból. Erre történt az esküvés is. Ha a fejsze kiesett a hordozó kezéből, nagy szerencsétlenségnek tartották. Szerencsétlenség volt némely állattal találkozni is, pl. farkassal, sakállal, bagollyal. Egyes személyeket nem volt szabad bántaniuk, így moskát, tisztogatókat, zenészeket, olajkereskedőket, békölösöket, tehenet vezető embert, brahman tanulókat, Gangesz-víz-hordókat, ha korsójukban volt valami a szent vízből, sőt a kovácsokat és ácsokat sem, de feltűnően csak abban az esetben, ha mindkettő együtt volt.

A thugik gyermekeiket már 12 éves korukban magukkal vitték a rablásokra, de az első esetben még nem voltak tanúi a gyilkolásnak. Midőn harmadszor is velük voltak, ünnepiesen felavatták őket s hurokkal ajándékozták meg. Feltűnő, hogy a női nem iránt nagy tisztelettel viseltettek, s különösen az agg nőket nagyon kimélték. A thugik nejneik hűségét példabeszéddel volt. Kezdetben nőket nem is gyilkoltak, s sok buzgó thugi azt is tulajdonítja bukásuk okának, hogy e szabályt később nem tartották meg szigorúan. A gyilkolásban azonban a nők sokszor voltak segítségökre.

Sleemann misszionárius volt az első, ki a jelen század első felében ennek a veszedelmes felekezetnek működésére az angol kormányt erőlyesebben figyelmeztette, s ő töle maradt fenn maig is a legerjedelmesebb mű a thugikról, melyet a peres iratokból kiegészített s egy teljes thugi tolvaj-nyelvvel is ellátott. Ez a nyelv *ramaszi* nevet viselt, s nagyon kevés szó van benne, mely ismert nyelvekből volna véve, nagyobbbrészt gyártott s egyes bandák új és új neveket gyártottak hozzá. Szerencsére ez is már csak történeti emlék, egyike a legsötétebb lapoknak az emberiség multjából.

A STEYRI FEGYVERGYÁR.

Katonai munkatársunktól.

Az osztrák-magyar monarchiában jelenleg csak egy fegyvergyár van. Ez pedig a Felső-Ausztriában fekvő steyri részvény-társulati gyár, mely a mint neve mutatja, magánosok tulajdona, függetlenül kezelik, sőt még állami felügyelet alatt sem áll.

A vállalat alapítója Werndl K. iparos volt, ki a harminczas évek közepe táján eleinte vadász-fegyvereket, pisztolyokat és kardokat készített, de a fősulyt kassák, kések és pengék gyártására fektette, mely iparág akkoriban az angol és belga készítmények versenye nélkül szépen jövedelmezett.

Jóval az 1859-iki olasz hadjárat előtt, Napoleon császár befolyása nyomán, a belga gyárak, melyek addig Ausztria számára puskarészeket és puskarészeket szállítottak, különféle ürügyek alatt beszüntették a munkát, s így az osztrák seregnek közvetlenül a háború előtt alig maradt tartalékai számára fegyver.

Werndl eleinte, 10, utóbb 20 ezer gyalogsági puskát szállított, vállalta el, de ezeknek nagyobb részét Bel- mből kellett beszempésznie, mert tulajdon készítményei nem ütötték meg a mértéket. Mindamellett az első szükséglet fedezése el volt érve. A villafrancái béke után a Werndl-gyár a hadsereg fegyvereinek kizárólagos szállításiával lón megbízva. Azóta Werndl tulajdon érdekében mindent elkövetett, hogy készítményei a czélnak megfeleljenek. Első rendű gépész-mérnökeket és munkavezetőit a világ minden részéből drága pénzen szerződtette, úgy hogy azok derekasan be is töltötték állásaikat.

1875-ben Werndl gyárában 4500 munkás dolgozott, kik azon évben 326,000 puskát készítettek, több mint kilencz millió forintért.

Werndl hátultöltő fegyverei az egész kontinensen el vannak terjedve, és habár jószágban az orosz, angol, sőt a német fegyverek már régóta túlhaladták, a gyár a világ minden részéből nyert megrendelésekkel van el halmazva.

A dél-amerikai köztársaságok között egy sincs, melynek puskái nem a Werndl gyárából kerültek volna ki, ha nem egyenesen onnan jutottak is rendeltetésük helyére.

Éjszak-Amerika számtalan fegyvergyára a munka-erő drágasága miatt most még nem képesek hasznavehető puskákat oly áron előállítani, mint a steyri gyár, s angol, francia, sőt kínai ügynökök is Steyrből rendelik és veszik meg Dél-Amerika számára a fegyvereket, melyeket aztán tengeren túl szép haszonnal becsájtanak áruba.

A kereskedés ez a neme tette nagygyá és hatalmassá a steyri gyárt, mely mostanában mintegy 9000 munkást kötött le magának.

Ezek számára Werndl, mondhatni egy egész várost építtetett. Vannak ott iskolák, kórházak, külön iparos és munkáslakások, boltok, rakodók, szóval az élelmezésről és minden egyéb szükségletekről Steyrből bőven van gondoskodva. A gyár nem tartja magát az egyszerű kikötött munkabérekhez, hanem az áru kelendőségét és árával minden alkudozás nélkül fölemeli a munkások bérét. Csakis így uton történhetett meg, hogy Steyrből soha munkaszünetelések vagy sztrájkok elő nem fordulnak.

A gyár belső berendezését idegeneknek nem szívesen mutatják meg, mivel több eset fordult már elő, midőn egyes puskarészek elvesztek, melyeknek mintái a gyárnak sok pénzbe kerültek.

A mérnöki osztály valóságos vezérkari irodához hasonlít. Mint a vállalat lelkéből, onnan adatnak ki a rajzoló- és mintakészítő-termekbe a meghagyások, melyek pontos kivitelei fölött ismét a mérnökök egész serege őrökdi.

Minden egyes fegyverrész készítése külön munkavezetőre van bízva, ki ez apróság pontos előállításáról kezkesedik. Az egyes munkavezetők osztályai a mérnöki osztályból vett utasításban felszámolt részeket a mondott időre ismét annak az osztálynak adják át, mely azokat közvetlenül használhatja, s így a munka ügyes felosztása lehetővé teszi, hogy egy puskát aránylag rövidebb idő alatt állítsanak össze, mint a mennyi időbe annak szétszedése kerül. A kész fegyverek különösen e czélra felállított osztályokba kerülnek, hol minden egyes puskát belső szerkezetére és külső alakjára nézve oly közeg által vizsgáltat meg, kik hosszú évek során szerzett tapasztalásuknál fogva, még a legesekélyebb hiányt is azonnal észre veszik. Míg a hiány nélkül kiállított fegyverért a munkavezetők rendes fizetésükön kívül még egy bizonyos százalékot is kapnak, addig az osztályokba javítás vagy kiegészítés czéljából visszakérült puskák után járandó százalék egyszerűen elmarad.

A steyri gyárban egyes munkavezetők évenként 20—25 ezer forintot is kapnak százalékokból. Ha most valaki azt hinné, hogy ily módon a fegyverek ára szerfölött magas, a társulat haszna pedig csökken, igen csalódnék, mivel 30—40 ezer puskát szállításánál egyetlen egy darab sem fordulván elő, melyet a vevő visszatartna, az áru gyors és biztos kelendősége a magas százalékokat, melyek a munkavezetőknek fizetnek, tizszeresen pótolja.

A gyár anyagainak bevásárlására egész éven át fa, vas és egyéb kellékek kiválasztására Werndl ügynökei uton vannak és a vállalat számára a lehető legjobb anyagokat biztosítják, úgy, hogy véletlen elemi csapások, vagy egyéb akadályok a gyártásra semmi káros hatást nem gyakorolhatnak.

A gyár telepei folyvást terjeszkednek, és ma-holnap a tulai vagy woolvichi arsenálokat is túl fogják haladni.

A vállalat élén Werndlen kívül, kinek fivére ezeltől másfél évvel halt meg, oly szakemberek állnak, kik a gyártás legkisebb részletét is tökéletesen ismerik és többnyire a gyár munkavezetőinek sorából kerültek elő.

Fegyelmüket semmi sem kerüli el, és az igazgató-tanács csak annyiban bír elhatározásukra befolyással, a mennyiben ezt maguk kívánják.

Külső fényt, nagynevű elnököket a Werndl gyárban sehol sem találunk.

Werndl egyik veje, a dúsgazdag Lambergróf, ki a steyri uradalmat — a hercegi ág mellőzésével bírja, szintén tevékeny részt vesz a gyár vezetésében, de csak mint egy bizonyos osztály vezetője.

A tapasztalás azt mutatta, hogy a magyar fegyvergyár alapításánál és szervezésénél, a steyri vállalatot nagygyá és híressé tett elvek és intézkedések figyelembe nem vétettek, mert különben nem történhetett volna meg, hogy egy minden tekintetben kedvező kilátások mellett a vállalat ily siralmasan megbukjék.

A MAGYAR FEGYVERGYÁR.

Alig született meg, már is eltemetjék. Zajos volt a születése. Zajos lesz a temetése. Mikor megszületett, hozsmánát zengett felé az egész ország. Van hát végre magyar fegyvergyár; itthon, idevaló anyagból készülnek a magyar honvédek fegyverei, magyar munkások kapnak kenyeret; s ha már milliókat költünk katonákra, legalább a millióknak jelentékeny része nem osztrák kézbe kerül.

Most már temetik; de megint zajjal, nagy lármával. Ott fekszik a magyar fegyvergyár kihalt teteme a képviselőház bonczoló-asztalán, s köröztetik az ország bajainak doktorai, vizsgálják, kutatva, bonczolva, hogy ki is volt hát a halál oka. Miért kellett elpusztulni a magyar ipar e szülöttjének, holott olyan erőteljesen és épen látott napvilágot? A szülői ölték-e meg, vagy a doktorai?

Hadd kutassák, fűrészszék azok, a kiket megillet; mi meg nézzük meg magát a halottat, úgy, a hogy kiterítve fekszik. Ime itt van a képe, természet után megrajzolva. Búszke, szép épületesorok, messze künn a soroksári úton. A szem be se látja végig, annyi az épület egymás mögött, óriási területen.

Alig pár hónapja a nagy gyártelepen nagy volt a sürgös-forgás. Mozgalmas volt az élet. A magasra nyúló kémények vastag füstöt eregettek, alattok fűlt a kazán, zakatoltak a gépek, nehezen hullott alá a nehéz gözkalapács az izzó vasra, s furt, faragott, simított a sok száz csodálatos formájú gép. Közel ezer munkás dolgozott tűzzel-vassal, messzire elhangzott a nagy gyár perczig se szünetelő zaja!

Ma elhagyott, üres, csendes ott künn minden. Az ezer munkás szerteszóródott: vagy egyebütt keresi a kenyerét, vagy pedig koplal szűk pin-cze-lakásán, csalódottól. A kemény nem okádja a füstöt, a kazánokba belefagyott a víz, a gépek elleledtek a járást; a sok száz munkagép pedig csendes roszadásodának adná bús fejét, ha egy-egy szállingózó ember végig nem járná az óriási termeket, s fagyos postódarabbal meg nem simogatná a hatalmas szörnyetek szürke tagjait.

Pedig, hej, de kár ezért a gyönyörű telepért. Ilyet még nem csináltak Magyarországon, s megérdemli a szép halott, hogy még halála után is megbámuljuk. A két igazgatósági épületet a bejárattól jobbra meg balra, ne is méltassuk tekintetre, mert csak olyan, mint minden más nagyobb iroda. Menjünk egyenest a gépházba. Három rettenetes nagy kazán mereszt ránk óriás egy szemét, s oldalt pislog egy szörnyű nagy szivattyura, a mely a vizet szívta a Dunából. A hatalmas kazánokon túl hozzájuk mért gözgépek vannak, 375 lőerőre.

A gépházon túl van egy második fontos épület: a *hevítő*. Itt izzasztják a vasat és aczelt,

a mely lágy és hajlékony lett. Mikor innen kikerül a fehér izzóvá lett anyag, a *kovács-gépek* alá jut. Vagy száz olyan masina áll hosszú sorban, s mire a lágy vas megjárja ezeket a gépeket, mindenféle formát vesz fel, olyanokat, melyek már nagyon hasonlítanak a fegyver egyes alkatrészeihez. Hanem még sokat kell szenvednie a vasnak, a míg puská lesz belőle. Megpárolják kén-savval, edzik forró olomban és hideg vízben, azután furják, faragják, csiszolják 800 gépen.

Káprázik a szem a végtelen hosszú terem-ben, a hol ez a *nyolczszáz gép* áll; egyik csodálatosabb formájú, mint a másik. Minden körömyi alkatrész vagy 10—15 gép alá kerül, a míg lassan-lassan felveszi a kellő formát, és sulyra, alakra elkészült olyan lelkiismeretes pontossággal, mint az óra kereké. Maga a puskacső, a míg teljesen kész, 80 gép alá kerül, a záváratot pedig 91 különféle gépen kell megmunkálni.

Igy mennek az egyes kisebb-nagyobb puskarészek gépről-gépre, kézből-kézbe, s míg a nyersvasból puská lesz, 1240 különféle operáczió megy keresztül.

Külön épületekben, külön gépekkel dolgozzák fel a fát; s a tölgyfa, a mely Boszniában termett, csak a nyolczvanadik gép után vallhatja magát büszkén puská-agynak.

Megint nagy épületek következnek, a melyekben a fegyvereket összeállítják és kipróbálják. A csövet már előzetesen megpróbálják a furás után, majdnem végig megtöltik mindmegannyit puskaporral, s csak akkor veszik munkába, ha a robbanás ereje nem vitte szét a csövet. S mikor aztán a 2480 kézen keresztül eljutott a fegyver a *lövöldébe*, akkor veszik csak az igazi próba alá: megvizsgálják, hogyan visz.

Igy készül a hadsereg legújabb öldöklő szer-száma: az öt ember lelövésére berendezett Mannlicher puská, s így készült jó ideig a «Magyar fegyver- és löszergyár»-ban is, a míg csak a bécsi arsenálban ki nem mondták, hogy a magyar fegyvergyár puskái egytől-egyig mind roszszak. Olyan volt ez a vélemény, mint a Csipkeróza meséjében a boszorkány varázsítése. Pillanat alatt elaludt töle a fegyvergyár. Elaludt, s alig-ha jön valaha a mesebeli királyfi, hogy keresztül törve csipkebokron, felélesszse az alvót.

Husz ezer fegyver volt munkában a varázsütés pillanatában. S mikor az álom bekövetkezett, a fegyvergyárban úgy maradt minden, a hogy volt.

Sorban állnak a gépek, mellettök a felhalmozott anyag, mely arra vár, hogy karcsúvá és formássá tegye a gép.

Csak egy újabb varázsütésre volna szükség, hatalmas szóra, mely azt harsogja: «Ébredj fel álmaidból», s megindulna abban a pillanatban a gözgépek zakatolása, az ezernyi munkagép elkezdene vésni, furni, faragni, esztergályozni, simítani a vasat, s a nagy gyártelepen sietve hordhatnának be az egyik kapun vasat és fát, s hordhatnák ki a másik kapun a kész fegyvereket, megtöltve, öt halállal mindegyikben.

Addig a fegyvergyár alszik mélyen, halotti álmot alszik, s várja a varázsütést, lesi az ébresztő szót.

SZTANKOVICS KORNÉL ÉS A SZERB NEMZETI ZENE.

A déli szláv népek közül egyik sem oly gazdag népdalokban, mint a szerb; Vitkovics Mihály, a magyar irodalom e kiváló férfja, úgy nyilatkozott, hogy a szerb népköltészet gazdagságára nézve talán leginkább megközelíti a régi görögöt. Korunk több híres utazója elragadtatással szól a szerb népnek a költészet iránti hajlamairól, mely azonban napjainkban, mint más nemzeteknél, úgy a szerbeknél is hanyatló félben van.

Nincsen a szerbek életében egyetlen mozzanat sem, melyet a népekenekesek a «guszlárok» meg ne énekelnének. Egész történetük, a legrégibb időktől napjainkig, hőseivel, eseményeivel megörizve maradt a nép ajkán, úgy a Magyarországon, mint a Balkán-félszigeten élő szerbek között. E dalok a nép szellemi kincsének egy részét képezik, de nem találkoztott senki, hogy művészi ápolásba vegye e dalokat, s a nép ajkáról a művelt nyugat elé hozza. *Sztankovics* Kornél volt az első, a ki a szerb dalművészet szempontjából e dalok fontosságát belátta. Egész életét arra szentelte, hogy e dalokra építse a szerbek dalművészetét, s működése e téren a kívánt sikert eredményezte. Míg nagy kortársa, *Vuk Karadzics*, a jeles szerb író és a népművelési iránynak megalapítója, a szerb népköltészetet mutatatta be Európának, addig *Sztankovics* a nép ajkáról szedett s művészi érzékkel földolgozott dalokkal

SZTANKOVICS KORNÉL (1831—1865).

megvetette alapját a szerb nemzeti zene és dalművészetnek.

Sztankovics Kornél, a szerbek legnagyobb zeneszerzője, hazánk fia volt. Budán született, 1831 aug. 24-én. Iradéka egy most is élő családnak, s szülőháza jelenleg is a család tulajdonában van. Iskoláit Budán kezdte, majd Aradon folytatta. Művészi hajlamai vele születtek, s a zene iránti érdeklődés már ifjú korában mutatkozott nála, s már Aradon egyéb tanulmányai mellett a zenére fordított legtöbb gondot.

A provinciális viszonyok nem tudták kielégíteni az ő törekvéseit, s csakhamar visszakiváncolozott szülővárosába, Budapestre, hogy — miként maga mondta — «tökéletesbüljön a zenében», bár családja jobban szeretne volna, ha a zene helyett valamely komolyabb és «gyakorlatibb» foglalkozásra adja magát. 1850-ben Bécsbe ment s ott még nagyobb lelkesedéssel fogott hozzá a dal- és zeneművészet tanulmányozásához. A zene elméletének tanulmányozásában töltötte idejét, és a leghíresebb bécsi mesterek állottak segítségére, nevezetesen Sechter, a kiváló zenetanár és az udvari kápolna karmestere volt egyik tanítója. Az említett Vuk Karadzics által Bécsben alapított «szerb kör» támogatta törekvésében és nem sokára önállóan is kezdett működni.

1856-ban tért vissza Bécsből Budapestre, s 1856-tól 60-ig hazánk különböző városaiban: Budán, Pancsován, Nagy-Becskereken, Temesvárott, Karlovczán stb. hangversenyeket rendezett, s mindenkor a közönség tetszésétől és elismerésétől kísérve. 1861-ben ismét visszatért Bécsbe, s az ott rendezett hangversenyekről a szakkritika is igen elismerőleg nyilatkozott. Budára már gyengélkedve tért vissza, s itt szülőházában, 1865 április 14-én, érte halála.

Sztankovics első sorban az egyházi dalok művelését tűzte ki feladatául. Két liturgiát írt, melyek ma már általánosan el vannak terjedve a szerb egyházakban. Azonkívül átdolgozta úgyszólván az összes egyházi énekeket, nemcsak művésziessé állította, hanem egyszerűségi jellemzőkkel, tisztasággal nem zavarja meg semminemű idegen mesterkedéssel, a népdalokat sohasem vetkőztette ki nemzeti jellegükből. Tíz kötetben foglalta össze munkáit, melyek közül néhány több kiadást is ért, a legnagyobb része azonban még kéziratban kiadatlanul maradt. Az első a legterjedelmesebb, magába foglalja az összes szerb egyházi énekeket. A kiadatlanul maradt műveket a szerb kormány vette meg, s így valószínű, hogy Sztankovics műveinek teljes kiadása sikerülni fog.

Munkái mindenütt tetszésre és elismerésre találtak. Ferencz József ő felsége is kitüntetésben részesítette Sztankovicsot, «Pro artibus et meritis» felirattal ellátott aranyérem adományozásával; az orosz császár pedig a Sztaniszláv-rend érdemjelével tüntette ki. A Szerbiában lakó szerbek pedig annyira méltányolták Sztankovics sikereit, hogy Belgrádban 1880-ban az előkelő körökből egy dalárda alakult, mely Sztankovics nevét viseli, a mely működésének céljául azt tűzte ki, hogy a jeles művészek által feldolgozott népdalokat és egyházi énekeket továbbra is őrizze és művelje. E dalárda sikerei mutatják, mennyire népszerűek Sztankovics alkotásai. A nyugalomba vonult szerb metropolita, a bajai születési Mraovics Theodosius, 25,000 franknyi alapítvánnyal biztosította a dalárda jövőjét és készségesen vállalta el a védnökséget.

Ezen dalárda e napokban hangversenyen fogja bemutatni magát a budapesti közönségnek, melynek körében bizonyára még sokan vannak, kiknek szívében Sztankovics, a jeles művész, emléke él.

POPOVICS IVÁN.

KOCH GYÓGYMÓDJÁRÓL.

Az orvosi szakköröket, de a nagy közönséget is oly nagy mértékben foglalkoztató fölfedezésről hozott közleményeink kapcsán többször közöltünk már ide vágó illusztrációkat. A dolog fontossága azonban megköveteli, hogy a még mindig fejlődésben levő tudományos vívmány ez úton is újabb megvilágítást nyerjen.

Egyik rajzunk működése közben tünteti föl Koch Róbertet, a mint laboratóriumában a tisztán tenyésztett baktériumokat vizsgálja. A bakteriologikus vizsgálatnak két főiránya van, nevezetesen 1. kimutatni valamely szövetben vagy váladékban az azokban levő baktériumokat, 2. ezekből «tisztá tenyésztet»-et állítani elő, hogy azokkal további kísérleteket lehessen tenni.

Az első esetben a vizsgáló egy cseppnyi mennyiséget vesz és azt a mikroszkop vizsgálatoknál használt fedőlemezre teríti szét fél centiméter átmérőjű kerek területen, s miután megszáritotta, üvegre teszi. A baktériumokat szintén meg kell festeni, hogy jobban lehessen azokat észlelni. Ezen festésre a methylikék vagy a fuchsin szolgál. E festékeket előbb erős alkoholban kell feloldani, s ehhez még kis mennyiségű párolt vizet adni, mely oldatból pár cseppet a fedőlemezre juttatva, lassú mozgathatás által egyenletesen szét kell oszlatni. Az ily módon kezelt készítményeken az alapállomány gyengén festődik, míg a baktériumok élénken színezettek és mikroszkoppal tisztán kivehetők.

A baktériumok «tisztá tenyésztés»-re leginkább próbáuvegek szolgálnak, melyeket aképen kell fertőztetni, hogy előbb alkohollal ki-mossuk, megszáritjuk s azután légszuszítógéppel hevítjük. Ezen próbáuvegbe tenyésztőanyagot (húskivonat, húsleves, gelatin, pepton stb.) teszünk, s ezt az anyagot, mely a tenyésztendő baktériumokat tartalmazza, beoltjuk s utána fertőztetett vattával elzárjuk. Az első próbáuvegben a baktériumok megsaporodnak, mire ebből tovább lehet oltani, más hasonló módon fertőztetett próbáuvegbe. Ezen eljárásnál a legnagyobb gond fordítandó arra, hogy a próbáuvegbe vagy a vattadugóba semminemű fertőző anyag ne jusson. Az ily módon tenyésztett, lehetőleg tisztá kulturákkal történnek azután első sorban az állatokon való kísérletek.

Második rajzunk a *tüdőgümő átmetszetét* tünteti fel, melyben két óriás sejt a leírt methylikéval való festés folytán sötétnek látszó számos gümő-bacillusokat mutat. Ezen bacillusok vékony pálcikaalakú képletek, néha kissé hajlottak és ívszerű csoportokat alkotnak. Embereknél a tüdőgümőnél, sajtos tüdőgyulladásnál, agygümőnél, bélgümőnél, gümős izületgyulladásnál találhatók.

A harmadik ábrán bal oldalt *egyszínű bacillusokat* látunk, míg jobb oldalt egy-egy bacilluson több világos, *szintelen sávok* is vannak. Utóbbiak mibenléte még végérvényesen megállapítva nincsen.

A bacillusok rendszeren nagyobb mennyiségben az említett alakban fordulnak elő a megtegedés székelyén. A Koch-féle gyógyszer beoltása után eleinte számuk néha szaporodik, máskor nem változik. A beoltások ismétlése után számuk csökken, egy-egy bacillus kisebb, gömbölyösebb alakú, míg végre a gyógykezelés további alkalmazása után a szervezetből végképp eltűnik.

A Koch-féle gümőellenes anyagot rumszintű és sűrűségi; 5 grammos kis üvegesében gondosan elzárva küldetik szét, a minőt e lapok mult heti számában megjelent rajzon bemutattunk. Az üvegcse, melyhez nyomtatott használati utasítás is van mellékelve, kis fadobozba tétetik és L. betűt (dr. Libbertz) mutató plombbal van elzárva. A Koch által használt fecskendő a használatban levő más hasonlóktól abban különbözik, hogy a toló gummilabda helyettesíti, melynek összenyomása által a fecskendőben levő gyógyszer kihajthatik.

Egyik nagyobb rajzunk egy beoltást tüntet fel. A beoltás a budapesti Rókus-kórházban történt, és azt Kovács János, Schlauch Géza és Szilcz Béla orvosok segédkezői mellett Dohmann István kórházi másodorvos végezte. A gyógyszer beoltás bór alá fecskendezése olyképen történik, hogy a beteg hátán a lapocka és gerincoszlop között a bőr redőbe emeltetik fel, s azután a fecskendő tűje a bőrbe szuratik, s ekkor a gyógyszer gyorsan behajthatik.

Beoltási jelenetet mutat egy másik képünk is, melynek rajza Berlinben készült, s mely azt a

jelenetet tünteti föl, midőn Pfuhl tanár egy betegnek a lymphá beoltását végzi. A nyilvánosan végzett gyógykezelés magyarázatát dr. Pfuhl, Bergmann tanár, és dr. Virchow adták elő. Bergmann tanár megnyitó előadásán a mult heten számos német és idegen orvos jelent meg. Ezen alkalommal betegek a hallgatóság jelenlétében oltattak be, másokat pedig, kiknek a műtét már végrehajtott, bemutattak. Utolsó képünk dr. Kochnak pedig a királyi kórházból eltávolítását tünteti föl, midőn a nagy hírt tudott a jelen voltak lelkes üdvözlésekben részesítik.

ÉDES ANYÁMNAK.

Egy fenyőfa-lombbal.

A csöndes esték hallgatag magánya
Haza-hazajár innen is velem.
Magam a jó öreg kemence mellett,
Kicsiny szobánkba oda képzelem.
Beszélgetünk... lellem anyám, tudom, te
Jó Kálmán most is úgy szereted...
— Im' sírja mellől, szívem melegével,
Ezt a kis ágat küldöm el neked.

Történetét oly szépen soha, senki,
Nem festi többé, a hogy te tudod...
Milyen szegényül éltek, asztalukra
Kalács csak egy-egy ünnepnap jutott.
S hogy sírt az anyja, mikor gyermekének
Nem adhatott mást, csak szeretetet...
— Im' sírja mellől a jó Kálmánnak
Ezt a kis ágat küldöm én neked.

Hogy élt a gyermek messze városokban,
Idegen arcú emberek között?...
Százaz kenyerén; de egy fénys angyal
Fölötté mindig híven őrködött.
Egy fénys angyal, anyja képe-mássa,
Király soha el nem felejtkezett...
— Im' sírja mellől a jó Kálmánnak
Ezt a kis ágat küldöm én neked.

Mennyit tanult, nagy Isten-félelemmel?
Hogy lett, miképpen a mi apostolunk?
Mind megbeszéljük, s útjain az Úrnak,
Mély áhitattal elgondolkozunk.
— Ah, Istenem! — még olyan épeknek érzem,
Magasra hágó gyermek-hitemet; —
Im' sírja mellől a jó Kálmánnak
Ezt a kis ágat küldöm én neked.

... Lásd, egyikőnk se' hitte volna egykor,
— Oh élnek, élnek még jó angyalok, —
Hogy a te édes, szép történetedbe,
Valaha íme én is bejutok.
Isten megáldja mind a két kezével,
Az angyalt, a ki őriz engemet...
— Im' sírja mellől a jó Kálmánnak
Ezt a kis ágat küldöm én neked.

(Genf.)

SZABOLCSKA MIHÁLY.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

«Budapest régiségei, a főváros területén talált műemlékek és történelmi nevezetességek helyek leírása.» A fővárosi közigazgatás határozta el, hogy Budapest régiségeit szakavatott leírások ismertetéséig meg rajzokkal együtt. A szerkesztés a városi régészeti szakbizottság elnökére, gömöri Havas Sándorra bízott.

A második kötet készült el közelébb, általános érdekű tartalommal térképpel és számos rajzzal. Az első közlemény benne: «Az ó-budai Fehéregyház», melyben Havas Sándor az Árpád sírjára vonatkozó adatokat, s az ezek nyomán fejlett vitakérdéseket írja le, egész tanulmányt állítván össze a kérdéssel, melyhez a saját véleményét is csatlakozik. Kiegészíti a cikket a Victoria-téglagyár telkén 1884-ben kiásott templomnak és klastromnak alaprajza, néhány ott kiásott kőfaragvány rajzával együtt. Hampel József a papföldi római közföldöt ismerteti meg, dr. Kuzsinszky Balint pedig az aquincumi nevezetességeket, az amphitheatrumból és az ott talált tárgyakat. Az amphitheatrumból képei és a talált tárgyak rajzai szolgálnak bővebb felvilágosításul a terület mélyebb közleményhez. A könyvhöz mellékelve: Fehéregyház és az ásatások területének térképe; a papföldi épületek alaprajza.

«A ki a szívét homlokán hordja, rege, regény és való, 1886» Irta Jókai Mór. Kiadták a Révai-estvé-

rek. A nagy író legújabb regénye a keletre vezet el vasóit, s egy mekkai záradoklás keretében illeszti Jókai fényes fantáziáját. Véres szerelmi dráma történetét mondja el, kifogyhatatlanul alkalmazva a kelet romantikáját és színpompáját. E merész genre egyedül csak Jókainak tud sikerülni, ki a költészet képzeletéhez annyira bírja a lebilincselő előadás titkát. Ára 1 frt.

Mikszáth Kálmán összegyűjtött munkáiból a Révai-estvérek új kötetet adtak ki, mely «Ural és paraszti» cím alatt a népszerű elbeszélő 22 rajzát, novelláját, jóízűt megírt adomáját gyűjti össze, melyekben annyi az élet, a találó jellemzés, a humor. A szép kiállítású kötet ára 2 frt, díszkötésben 3 frt.

Ráth Mór kiadványai. Petőfi költeményei számos kiadást megérték már. Egyéb dolgozatai azonban nincsenek annyira a közönség szeme előtt. Ráth Mór most ezekből a nagy költő regényét «A hóhér kötetét» új és díszes kiadásban bocsátotta közre 189 oldalra terjedő kötetben. Ára fűzve 1 frt, díszkötésben 2 frt 20 kr. Gróf Benyovszky Móricz életrajza-

Egy tüdővész beteg beoltása Budapesten a Rókus-kórházban Koch-féle anyaggal. (Amateur-fénykép után.)

ból, melyet Jókai ír, a második kötet egyik füzeté (17—19-ik iv) hagyta el a sajtót. Ára 40 kr. — Shakspeare illusztrált színműveiből (bevezetésekkel, jegyzetekkel ellátja Csiky Gergely) pedig a 98-ik füzet, melyben «VIII. Henrik király» kezdődik. Ára 40 kr.

Báró Eötvös Józsefnek elbeszéléseit is újra és szép kiállítású kötetben adta ki Ráth Mór. A nagy írónak négy elbeszélését veszi abban a köztönség: «A molnár leány» (melyet annyiszor próbáltak feldolgozni drámanak és népszínműnek), «Egy tót leány az Alföldön», «Téli vásár» és «Novella». A kötet ára 1 frt 60 kr.

Ráth egyszerűségi gr. Tolsztoj Leo «Háború és béke» című nagyírú történelmi korrajzából második kiadást rendezett. Oroszország társadalmának, csatáinak mesteri rajza ez a Napoleon alatti időszak. A három nagy kötet ára 6 frt. — A füzetes válogatások közül Benvenuto Cellini önéletrajzának befejező füzetét hagyta el a sajtót. Olaszországnak a XV-ik századbeli társadalmi és politikai életét és saját élményeit festi benne Benvenuto Cellini nagy közvetlenséggel, a mi becsessé tette ezt a művet. Szana Tamás fordította le magyarra. A most meg-

jelent füzet ára 80 kr. — Dr. Holub Emil Afrikai utazásai is a befejező füzet jelent meg, 33—34-ik, több illusztrációval. Ára 50 kr.

Emin pasa és a zendülés Equatoriában cím alatt Ráth Mór kiadásában magyar fordításban indult meg Stanley egyik tisztjének, Jephsonnak ki-lencz havi élményéről és fogságáról szóló tudósítása, mely kiegészíti Stanley utazását. Az Equatoriában uralkodott állapotok okozták, hogy Emin elhagyni kénytelen volt állomását. Ez állapotokat a Stanley által Emin mellé adott Jephson ismerteti meg, érdekesen egészítvén ki Stanley útját s Afrika ismeretét. Jephson könyve szintén illusztrációkkal jelenik meg, 18 füzetben. Az első két füzet most hagyta el a sajtót. Egy füzet ára 30 kr.

Új költemények. Irta Balogh Döcs, Balassa Gyarmat, 1890. Ugy látszik, a kis kötet tehetséges műkedvelő munkája, ki sok érzékkel bír természetben nyilatkozó költészet s az életben fölmerülő költői helyzetek iránt, meg tudja találni s költőileg fel tudja fogni a halás tárgyakat, de iskolázatlansága s

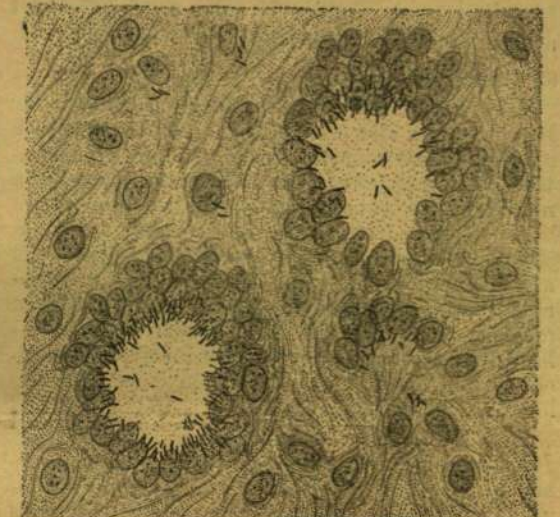
Párjavesztett gerle madár
Nem ihat belőle...
Molnár Eszti, ne sírd bele
Sok könnyed, sok könnyed!
A mi lefolyt, a ki elment —
Nem jön meg, nem jön meg...

Megeredt a kis patakcsa
Egy este.
Molnár legény a szép Esztert
Kereszte.
Sírva-ríva átolelte
Keresztjét:
Nem tudta hogy olyan nagyon
Szerették...

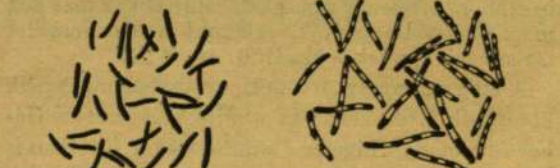
Margitszigeti vadrózsák. Újabb költemények. Irta Farkas Emőd. Budapest 1890. — Kevés vers-kötetet lapoztunk, melyben az önértet határozottabban, követelőbben szólalna meg, mint e kis füzetben; de hozzátehetjük, hogy kevés vers-kötet volt kezünkben, mely annyira nem érte meg a nyomdafestéket, mint Farkas Emőd vadrózsái. A kötetke tele van dagálylál, titánkodással és hamis páthosszal. Néha nem tudjuk, hogy a költő gondolatainak fegyelmezetlen szökellése in csodálkozunk-e jobban, vagy azon az izléstelenségen, melylyel a képtelenségeket halmozza s kirívó szavakkal tarkazza. Ilyen ez a strófa is:

Rágalmaztak előttem engem
S paizsának egy árva szód se volt,
Bámultad őket birka csendben
S kacagtál némán, mint a mennybolt.

Szinte hajlandók vagyunk azt gondolni, hogy

A tüdőgümő átmetszete, melyben számos bacillusal el-lept óriás sejt látható. A bacillusok methylikéval való festés folytán mint sötét vonalak tűnnek föl. (Kilencszázszoros nagyítás.)

Gümőbacillusok kétezerszeres nagyításban. Baloldalt spóra nélküli bacillusok szintelen helyekkel, melyeket sporáknak tekintenek. Festés methylikéval.

szellemének fegyelmezetlensége miatt nem tudja azokat jól kidolgozni. A ki csak a rossz szavakat, hibás kifejezéseket és zavaros értelmetlenségeket tekint, hogy ez — legalább a szerző előtt — mélyéges komolyság, s a költészetnek abból a titánkodó felfogásából folyik, melyet számos versében hirdet. Ugy látszik a költészetet a nagy szavakban, a szertelen képekben keresi, azt nem nézi, hogy a nagy szavak összeillenek-e s a képekben van-e következetesség, igazság, sőt gyakran az érzellemmel sem törődik, például ebben:

Molnár Eszti.

Berinkei ócska malom.
Be szomorn birodalom!
Hogy meghalt az öreg molnár,
Vize sínes, — a garat nem jár.

Kiapadván a patakja —
A legény is oda hagyta,
Elköltözött a Dunára:
Molnár Eszti síralmára...

Berinkei patak forrás
Kiszáradt merőbe.

Nézd a magasban a búzka hegyet,
Játsszik a mennybolt keble felett,
Csókjaitul havas arca kigyúl,
Szíjja az üdvöt az arcairul.

A mondat közvetlen értelme az, hogy a mennybolt játszik a hegy keble fölött — pedig a szerző ezt aligha akarta mondani, azt is csak úgy gondoljuk, nem a mondat teljes értelme vezet rá bennünket, hogy a hegy havas arca gyúl ki a menny csókjaitól, de hogy a hegy havas arca hívja-e az üdvöt a mennybolt arcairól, vagy megfordítva, bajos ledön-

teni. Kívánjuk, hogy szerző „Önoktatás” című versét minél inkább szívére vegye, s a túlzás helyett az igazban, a természetesen keresse a szépet, mert a tehetség itt-ott egy-egy mérsékeltébb, de mégis lendületes versében föl-fócsillan. Talán egy kis tanulmány sem ártana, hogy ízlését nemestítse s önbírálatát, mely ma még oly gyenge lábon áll, erősítse: akkor a *spanyol Calderont* sem keresztelné el *német bölcsnek*.

Uria, tragédia 5 felvonásban; írta Varsányi Gyula. E bibliai tárgyú darab a tud. akadémia Teleki-pályázatán száz arany jutalmat nyert. Szerzője tekintetbe vette a bíráló figyelemzését, tetemes javításokat tett drámáján, melyet most a „Szép-Irodalmi könyvtár” adott ki, csinos kiállásban. A műnek több része a költészet melegével és kellemével van írva, s mint első nagyobb kísérlet, figyelemre méltó tehetségről tanuskodik.

Coningsby, vagy az új nemzedék, írta Disraeli, (lord Beaconsfield), angolból fordította dr. Sugár Fábüss. Két kötet, Révai-testvérek kiadása. Anglia egyik nagy államférfia, lord Beaconsfield, róli nevet örökölt atyjától, s a Disraeli nevet ő is az elsőrendű írók közé emelte. Az angol regényírók nagy látkörével, fűrkésző elméjével emberismeretével és tartalmas koncepciójával írt, s tollát még mint államférfi is soká forgatta. Műveiből magyarra csak „Lother” van lefordítva, most jelent meg a második: „Coningsby”, melyet a közelebb elhunyt dr. Sugár Fábüss orvos fordított le. Erőteljesen írt korrajz ez, mely Anglia társadalmát és közéletét a harminczas években mutatja be, nagyérdő regény alakjában.

A Fortunatus-mese az irodalomban, írta Lázár Béla, ki a régi idők irodalmában minden míveltebb nyelven elterjedt Fortunatus-históriának irodalomtörténetét adja elő 66 oldalon, megismertetvén a mese eredetéről vonatkozó adatokat, a különböző véleményeket eredetéről, elterjedését népkönyvek alakjában s általában sok figyelemreméltót jegyezve föl a XVI. század irodalmáról. E szorgalmasan dolgozott tanulmány után függelékül közli 1651-ben megjelent magyar fordítását, az eredeti kiadás czimlapjának hasonmásával, nyelvészeti jegyzetekkel kiegészítvén. A tanulmány külön lenyomatát a „Philologiai Közlöny” pótkötetéből.

Rozsdás címerek, regény két kötetben, írta Prém József, kiadta Singer és Wolfner könyvkereskedése. E regény folytatása a szerző egy másik korábbi regényének, „Csereass Gábor”-nak. Ennek is Cseress Gábor a főalakja, ki egész életén hiába küzd, hogy akarata érvényesüljön. Neje is ellene fordul, megcsalja, a bukás szélére juttatja, és Cseress elvesztvén a világ becsülését is, mely meghasonlással vonul el az emberekől. A regény mellékalkjai leginkább a kisvárosi típusokat képviselik, s ezek sok megfigyeléssel rajzolják, valamint a kisvárosi élet tarkaságai, aprólékos viszáljai. Ára 2 frt.

A magyar nyelvtörténeti szótárból a második kötet 8-ik füzeté került ki a sajtó alól. Szarvas Gábor és Simonyi Zsigmond szerkesztők e füzetben is a régi magyar nyelv szókincsének nagy gyűjteményét állították össze az „olly” szótól kezdve a „pegsegdel” szóig, mely a kása forrását jelenti. A füzet ára 1 frt [kiadja Hornyánszky Viktor akadémiai könyvkereskedése.

A legújabb kor története (1815—1880), írta Marczali Henrik. A terjedelmes munka, mely a nevezetesebb eseményeket adja elő, füzeteként jelenik meg a Révai testvérekénél, s most a 6—7-ik füzeteket veszi az olvasó. Ez Portugallia és Brazília különválását, a karlistá háborút, Németországnak viszonyait a század elejéről, a keleti állapotokat stb. adja elő. Egy füzet ára 30 kr.

Vörös Dániel, a humoros regény, írta Városi Gyula. Nyomatott Budapesten a „Hunyadi Mátyás”-intézetben. Kapható 1 frt 80 kr-ért a szerzőnél Lugoson.

Dácia fővárosáról nagyobb tanulmányt írt Király Pál, ki régen kutatja a dákok és rómaiak nyomait az erdélyi részekben. A mű címe: „Ulpia Trajana Augusta Sarmizegetusa metropolis — Dácia fővárosa. (Várhely Hunyadmegyében). A jelenleg csak kis oláh falu, Várhely, az erdélyi részek egyik leggazdagabb történeti múltú helye. Itt állt egykor Sarmizegetusa. Folyton sok régi korból leletet találnak itt s ezekben a hajdani kultúra, a római világuraló hatalom becses adalékai kerültek napfényre. Király Pál szorgos figyelemmel kísérte a napfényre jutott emlékeket s a történelmi adatokat, és ezek segítségével írja le Dácia egykori metropolisát, Sarmizegetusát, adván e mellett a dákok történetét is röviden. Az ősi várost épületeivel, szokásaival, vallásával részletességgel ismertette meg. A

könyv az Athenaeum-társulatnál jelent meg s ára 1 frt 20 kr.

Test- és egészségügy Schermann Adolf ily című munkája, mely tanító- tanítónő- és kisdidvő-képző-intézetek, valamint a művelő nagyközönség használatára készült, most már a negyedik javított kiadásban jelent meg. A szerző fölvette mindazokat az egészségügyi tudnivalókat, melyek a nevelésben általában szükségesek. A boncztanból és élettantól csak annyit, mennyi a gyakorlati rész megértésére szükséges. Ismerteti az életmentésre vonatkozó eljárásokat. Ismerteti az életmentésre vonatkozó eljárásokat. Ismerteti az életmentésre vonatkozó eljárásokat. Ismerteti az életmentésre vonatkozó eljárásokat.

Tájékoztató a könyvnyomtatás intézettől érintkező írók és könyvkiadók számára. Hornyán: zky Viktor könyvnyomdájának fennállásának huszonöt éves emlékére adta ki a szép nyomású könyvet, mely elmondja, mi történik a kéziratnál, míg kiszedik, ki nyomtatják. Egész kitéjét adja, hogy mire ügyeljen az, a ki nyomda alá írja, valamint, hogyan jelölje meg, ha apróbb vagy nagyobb betűt kíván használni, mi a neve a különböző nagyságú és formájú betűeknek, hogyan kell kijavítani a korrekúra-íveket. Mindezekhez mintákat is közöl. Tájékoztató a szedésről, a a könyvek alakjáról, az illusztrációkról, a nyomtatásról a gépekről, szóval leírja mindazt, a mi a nyomdában történik. Hornyánszky Viktor nyomdájának minden érdeklődőnek ingyen küldi meg a füzetét.

Előjegyzési naptárak. A „Posner Károly Lajos és fia” czég a jövő évre is kiadta előjegyzési naptárát. Ezek a következők: *Irodai napló*, előjegyzési naptárral. A lephetők lapok mellett napló könyvvél, mely a sorsjegyek húzásai napját, a posta, távirat díjait, a világ pénzemeinek összehasonlítását is magában foglalja. *Előjegyzési naptár*, bélyeg skálával, posta és táviró díjzabással. *Vormerk-Kalender* és *Notiz-Kalender*; tovább *irodai fali naptár*, mely német szöveggel is megjelent.

Gazdasági könyvtvelli naptár, tizenötödik évfolyama, szerkesztő Kodolányi Antal. Míg évek óta ismeretes naptár, mely részletesen egybefoglalja havonkénti felosztásában a gazdasági viszonyok teendőit a szőlőben, a mezőn, a kertben, az istállóban, általában a gazdaságban. E tudni valókon kívül gyakorlatilag felosztott naptárt ad a gazdasági és háztartási foljegyzésekre, emlékeztetőnivalókra, stb. Kiadta Posner Károly Lajos és fia intézete.

Előfizetés. Halmy Gyula „Prometheus” czim alatt bölcsészeti költeményeket ad ki. A 12 ivre terjedő kötet Révai Leó kiadásában jelenik meg s ára 1 frt.

Az egészségügyi ismeretek könyve. Középispolak számára és magánhasználatra írta dr. Legányi Gyula, a debreczeni kereskedelmi akadémiánál az egészségügy tanára. Népies modorban tárgyalja az egészségügy szabályait, a táplálkozást, a ruházást, lakást, a test ápolását, stb. Megjelent Debreczenben.

A hadtörténelmi közlemények legújabb füzeté Rónai Horváth Jenő, honvéd-százados szerkesztésében érdekes tartalommal jelent meg.

A közérdekű közleményeket *Thaly Kálmáné* nyitja meg, mely egykoron jelentések között az 1704-diki „Koronczai csatáról.” Ez a kunczvilág egyik véres ütközete volt; mondhatni az első rendszeres felállásban vívott nyit ütközet, melyet az ifjú felkelő csapatok a császári hadsereggel nagyobb tömegben, a hadművészet elvei szerint kiküzdni megkísérlelnek. Soós Elemér az „1278-ik évi morvamezei csata”, Habsburgi Rudolf e politikai és hadászati tekintetben nagy fontossággal fegyverténye előzményeinek, lefolyásának és következményeinek jelentőségét méltatja, különösen kiemelve a magyar segély közremunkálását a sikerben. Cikléhez mellékelvük: Habsburgi Rudolf arc képe a speyeri székesegyházban levő sírkőről, Than Mór muzeumi festményének („Habsburgi Rudolf és IV. László találkozás a morvamezei csata után”) tollrajza, a Morvamező térképe és az ütközet katonai csatavázlata. Dr. Márki Sándor „Arad középkori hadtörténeté”-ből Aradmegye várainak s azok rövid történetének vázlatát nyújtja; *Thury József* befejezi Rasid effendi török historikusnak „Az 1663—64-diki évi hadjárat”-ról írt jelentése kivonatát ismertetését; *Ölehdary Ödön* pedig „Bethlen Gábor első támadása II. Ferdinánd ellen” katonai méltatását. Az apróbb közlemények közül három vonatkozik Székelyhídra; a többi kiállítás, jelentés a török és a napoleoni időkben, a hadtörténelmi irodalom reper-oriuma stb.

A Magyar könyvszemle idei évfolyama egyszerre, 368 oldalra terjedő nagy kötetben jelent meg. *Cson-tosi János* szerkesztésében. Régi irodalmunk és általában a könyvszemle illető mozgalmakról értesíti a szakköröket kisebb és nagyobb közleményekben. Első cikkje egy ismeretlen magyar nyelvemlékkel foglalkozik, mely 1474-ből származik és a bécsi udvari könyvtárban van. Kluch János írja le. Az

irat az Augustinus apácák rendszabályait tartalmazza. A kódex lapjairól fénynyomátú másolatot is közöl a „Könyvszemle”. Fraknói Vilmos ismerteti ezután Debrethenthi Tamás zágrábi püspök kódexét, melyet a párisi nemzeti könyvtárban őriznek. Ebben a püspök panasza van II. Pius pápához, a miatt, hogy Mátyás király Vitéz Jánost kívánja helyére kinevezni. *Majláth Béla* is e püspök egy beszédét közli, melyet szintén a pápához intézett. Számos érdekes könyvszemle adalékot találunk még. Szilágyi Sándor az erdélyi nyomdászathoz, Ballagi Aladár a nádasládányi könyvtárhoz, Majláth Béla a nemzeti muzeumi könyvtár tavalyi forgalmához közölnek adatokat. Vegyes apróbb közlések nagy száma és két külön kötetben az 1888-diki és 1889-diki *magyarországi könyvszemle pontos jegyzéke* Horváth Ignác-tól egészíti ki a könyvtárlajdonosokra nézve nagybecsű kötetet. Ára 4 frt.

A „Protestáns Szemle”-ből, melyet a magyar protestáns irodalmi társaság ad ki Kenessey Béla szerkesztésében, egyszerre két tartalmas füzet (a III. és IV-ik) hagyta el a sajtót. A protestáns egyház történetére, belső életére és iskolai ügyeire vonatkozó számos közlemény van e füzetekben. Dr. *Bartha Béla* folytatja „Statistikai tanulmányait a magyar protestantizmusról”, a jelenlegi közleményben összeállítván a születések és halálozások adatait. A két protestáns felekezet szaporodása a többi felekezetekkel szemközti elég gyöngye. *Kenessey Dezső* „Az egységes középiskoláról” czimen a klasszikus nyelvnek kulturális fontosságát emeli ki és az egységes középiskolákat illetőleg több eszmét vet föl. *Szász Bélától* az a rektori beszéd olvasható „Az akarat szabadságáról”, melyvel a mostani iskolai évet nyitotta meg a kolozsvári egyetem. A folyóirat önálló dolgozatokat közöl még: *Józsa Zsigmond*ról, *Mitrovics Gyulától*, dr. *Kvascula Jánostól*, *Csegey Gusztávtól*, *Schneller Istvántól*, ifj. *Mitrovics Gyulától*, dr. *Szlávnik Mátyástól*, dr. *Masznyik Endrőtől*, *Thury Etelétől*.

A műcsarnokból. A műcsarnok kiállítását minden nap nagy közönség látogatja. Kivált az esti órákban, a villamos világítások, annyi a látogatók száma, hogy a termekben mozogni alig lehet. A képvásárlás is öröndetes.

A király ő felsége az ideki kiállításból is több érdemes művet vásárolt meg a budai királyi palota számára. A király által megvett f stmények a következők: „Mályák között” *Benczúr Gyulától*, „Vadrózsák” *Baditz Ottótól*, „Jour-fix után” *Neogrady Antaltól*, „Oktober 1-je” *Pap Henrik*től és „Magány” *Vastagh Gézáttól*. — Szombaton lesz a jutalmak odaítélése, s akkor választja ki a jury a Munkácsy-díjért versenyző művek közül a három legjobbát, melyeket aztán Munkácsyhoz küldenek ki Párisba. A kilencz tagú jurybe megválasztottak: *Lotz Károly*, *Roskovics Ignác*, *Zala György*, *Feszy Árpád*, *Horovitz Lipót*, *Róna József*, *Harkányi Frigyes*, *Szalay Imre*, *Zichy Pál*, *János gróf*. E bizottság itéli oda a két arany érmet, az ezer forintos díjat és a társulati mílpar számára kisméretű egyet a festmények közül. — Ez alkalommal felemlítjük, hogy a képzőművészeti társulat ez évben is 1 forintot sorsjegyeket bocsátott ki, melyek a kiállítási pénztárnál kaphatók. Egyelőre a társulat első nyemreménynek „A varróban” című festményét vette meg *Bihari Sándortól*.

Az operaszínházban decz. 7-ikén új magyar balletet adtak. A ballet a csárdás különböző változatát mutatja be, tarka képekben, fényes kiállítással. Címe is „Csárdás”. Zenéjét *Sztojanovics Jenő* tehetéséges fiatal zeneszerző írta, kitől már egy balletet adtak az operaszínházban. A tárgyszöveget *Zalai Sándor* szolgáltatta, Mazzantini pedig, a színház táncmestere, a táncokat állította össze. Az előadás minden részénél sok taps hangozott.

Az első felvonásban a Kárpátok egy bércecs fonsikjának színén látjuk felvonulni az ősi hazájukból érkező cigányokat; tánczik valaminet zenéjük hízzarzságát. A kép hangulatteljes; a cigányok bevonuló nótája sikerült; a tündéret táncza is hatásos. E felvonásnak minden számát megtapsolták; legjotban azonban a „Cserebogárt”. A második kép Rákóczi korának zenéjét mutatja. Látjuk Beresényi táborát, katonáinak fegyvertánczát, a koronát hozó lengyel követés megérkezését, a fiatal leventék és hölgyek palotás-tánczát, nagy magyar solo-ját és végre Rákóczinak bevonulását lovas kísérettel élén. A harmadik kép a modern táncokat mutatja, melyek a magyarországi nemzetiségünk dívatokai; a kolót, a romanét és a Rheinländer, melyet két pár erdélyi szász ad elő. Jönnek aztán a verbungosok, kik a „Ritka buza” nótájára aprózzák a tánczot. Ezt is ismételtette a közönség, valamint a befejező csárdást is. Az egész Magyarországnak s népeinek allegorikus képe zárja be, a „Szózat” elnékelése mellett. A szerzőket, mind a hármat, minden felvonás után kihívták. Szépen tánczolt D. Müller Katalin, ki mint első tánczosnő a színpadnak, jól megállja helyét, Mazzantini s a többiek is. Kétségtelen, hogy a darab

különösen a vasárnapi estéken alkalmas mulattatója lesz a közönségnek.

KÖZINTÉZETEK ES EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia decz. 9-iki ülésén *Tóth Lőrinc* elnökölt, s három felolvasás volt napirenden.

Szilágyi Sándor bemutatta az „Okirattár” első kötetét, s „Erdély és az éjszakeleti háború 1655-ig” czim alatt ismertette a gyűjtemény tartalmát. Rákóczi György uralkodására vonatkozó fontos adatokat tartalmaznak, s megismertettek az 1648—1655-iki háborúkkal, villongásokkal és mindama törekvésekkel, melyeket Rákóczi a lengyel trón elnyerésére folytatott fegyverrel, vagy diplomáciai úton, vagy a melyek Lengyelország zűrzavaros helyzetéből származtak. Végül föl is ajánlották neki a trónt, ha pénz és hadi segélyt ad és katolikusná lesz. Mi lett a tárgyalások vége s mi idézte elő, hogy egy évvel később Rákóczi haddal támadja meg Lengyelországot, arról a következő kötet fog szólni. — A második felolvasást *Jekelfalussy József* tartotta, ki a vendég *Mandello Gyulának* egy napirenden levő kérdés fejtegetésével foglalkozó nagyobb dolgozatát mutatta be: „A valuta-változás jogi jelentőségéről”. *Wosinszky Mór* (vendég) apai plébános pedig az őskorszak legrégibb temetőjének szokásairól értekezett, t. i. azon szokásokról, mely szerint a halottakat kéz- és lábszárát visszahajlították, erőszakos kötözéssel a testhez szorították. Az ősszuszorított helyzetű temetkezés egész Európában előfordul. Nálunk csakis a tolmacegyi lengyeli sírtelepről ismeretes. A felolvasó elküldte innen a muzeumba az ott talált csontvázat. Wosinszky háromféle zsugorított helyzetű temetést sorolt föl: oldalt fekvő helyzetben, guggolva és végül a hullágetés terjedésével a bronz kultúra kezdetén ismét ezen zsugorított helyzetben nagy amphorákba szorították a halottakat. A felolvasó ismertette az őskori temetkezés e nemére vonatkozó irodalmat is. Felolvasását megélemeztek.

A történelmi társulat e hó 4-ikén tartotta havi ülését, *Thaly Kálmán* elnökölte alatt.

Szilágyi Sándor titkár bejelentette, hogy Fraknói Vilmosnak Mátyás királyról írt nagy műve már teljesen elkészült s a jövő hónapban megjelenik a társulat kiadásában. Majd fellemlti, hogy a szász kir. kormány a társulat kérésére és Vellich követéségi atyáék közbenjárására restaurálta a Buntzen (Bndisszin) városában levő erősséget, a melynek kapuja fölött levő Mátyás királyt ábrázoló ülőszobrot Stein György 1486-ban készíttette. — E szobor fénynyomata fogja díszíteni Fraknói munkáját. A társulat a szász kormány tagjainak Fraknói munkájából egy-egy diszplánánt ajánl fel. Ezután *Kandra Kabos* olvasta fel „A hagyomány Ába Samuja” című dolgozatát. Anonymus és a Kézai-krónika több hagyományt szolgáltattak meg, melyek Ábát jó embernek ismerik, míg a történetírás öröndnek tartja. A felolvasás után a folyó ügyeket tárgyalták, melynek során elhatározták, hogy a társulat e hónapban közgyűlést tart, melyen az új alapszabály-tervezetet tárgyalják.

A földrajzi társaság decz. 11-iki ülésén dr. *Haras Rezső* a Balkán-félszigeten levő Athosz-hegy híres kolostorait ismertette, saját tapasztalatai után. E kolostorok Oroszország védelme alatt valóságos államot, köztársaságot alkotnak. Van évenként szabad választás által megújuló kormánya, évenként megszavazandó budgetje, deficitiye, adóssága és rendőrsége. A szerzetesek a római egyházat gyűlölik, a protestantizmust nem érik: Oroszország, mint a keleti keresztény egyházhoz tartozó nagy állam, előszeretben részesül a jövőtől a hellenizmus hatalmas fölleledését remélik. Jelenleg huszonegy kolostor és számos remetelak van a szent hegyen elszórvva s mintegy négyezer szerzetes és remete tartózkodik rajta. Az összes lakosok, nygymint a szerzetesek, remeték, világi mesteremberek, béresek és cselédek száma pedig vagy haterreze tehet.

A Szent-László-társulat évi közgyűlése e hó 11-ikén ment végbe *Schlauch Lőrinc* nagyváradi püspök elnöksége alatt, ki megnyitó beszédében a társulat hármas célját fejtegette. Ezek: a keleten élő magyar katolikusok egyházi és iskolai szükségleteinek fedezése, a hazai szegény templomok és iskolák segítése s a mindenéből kifosztott szent atya támogatása. A társulat huszonnyolc éves működésének jelszava mindig vallás és hazaszeretet volt, s ez ideák névében fogja ezután is kérni a közönség jótehetségét a napokban is, mikor az anyagi hasznót hajtó ügyek iránt lelkesül a világ. Az eljénzésel fogadott beszéd után elhatározták, hogy Rómába az idén is elküldik a Péter-filáreket. Dr. *Robitsek Ferenc* titkár pedig előterjesztte az évi jelentését. A tavalyi közgyűlés óta 58 felajánló kérte a társulat segítségét, s a társulat csak hétnek volt kénytelen megtagadni a kérését. Segélyezésére 6908 forintot fordított; Magyarországon 1940 forintot, a külföldön 4968 forintot. Arra a hírre, hogy Romániában nem tartják meg a föltételeket, melyek alatt a társulat a rendszeres segélyt megsza-

vazta, az elnök felvilágosítást kért a bukaresti érsektől és fölkerítte a társulat egyik igen buzgó tagját, *Bartók Gézá*t, hogy látogassa meg a társulattól segített oláhországi iskolákat és templomokat. Az eredmény megnyugtató, s a bukaresti érsekség, mely már eddig is négy magyar papot nevelt, most is hat magyar növendéket taníttat a bukaresti semináriumban. Bukarestben 154 magyar fiú, Turn-Szeveorinben 43, Brailában 26, Plojesztben 25, Krajovában 13 magyar fiú és leány látogatta az iskolát és részesei a Szent-László társulat bőkezűségéből magyar oktatásban. Wenzel Antal pénztáros jelentése szerint az ideki bevétel 10,306 frt, a kiadás 7026 forint.

MI UJSÁG ?

A király Pozsonyban. Ő felsége a király e hó 29-ikén Pozsonyba érkezik, az új dunai hid felavatására, s valószínűleg még a következő napot is ott tölti.

A kistapolcsányi kastélyban Károly Lajos főherceg és Mária Terézia főhercegnasszony kisebb átalakítás vagy inkább rendezési munkálatokat végeztek. Ebből a lakosság azt következteti, hogy tavasszal a király ő felsége is meg fogja látogatni fenséges őscesét, menyével, Stefánia özvegy trónörökösével együtt. E hír azonban még megerősítésre szorul.

A főhercegnasszony, mint a „Nemzet” írja, több teremnek teljesen új beburorozását rendelte el. A tapolcsányi főhercegi családés tavaszra egészen új s kizárólag magyar egyenruhát kap, melyet Nyitrán rendeltek meg: piros nadrágot és mellényt és zsinóros fekete atillát. — A főhercegnő kiváló kedvelője lévén minden szépüvészetnek, maga is szeret festeni s szép fényképeket készít saját fölvételei után. Kis-Tapolcsányról, valamint környékéről is készített több fényképet, de láthatólag legjobban örült azoknak a fölvételeknek, melyeket a népviseletekről készíttetett. E czéla a környék legfestőbb viseletét falfából, Fenyő-Kosztolányból rendeltek be parasztságot a kastélyba, hol a főhercegnő több csoport-fölvételt készített róla. Aztán a főhercegné valamennyi dűsan megajándékozta, s hogy ne öltöztek legyen csak a más mulatóságról parádába, hozattak számukra cigányt s megengedték nekik, hogy tánczoljanak is. A kosztolányiak rakták is a csárdást olyan tűzzel, hogy úgy a főhercegi párnak, mint vendégeinek látható gyönyörűségük telt benne.

A Párisban meggyilkolt Szeliverstov orosz tábornokról több magyar és német napi lap azt a hírt közölte, hogy 1849-ben Paskievics vezénylete alatt szintén Magyarországon lett volna, sőt hogy éppen mint egy orosz fővezér segédtiszteje működött itten. Paskievics körül parancsörtsztek *Bariatynsky Mihály* herceg, *Ozten-Korfi báró*, két *Buddentseke-testvér*, *Oginszki Szergeisz* és ifj. *Rüdiger Sándor* hadnagy — *Rüdiger* altábornagy unokaöccse — szolgáltak. *Szeliverstov* neve az egész 1849-iki orosz Ordre de Bataille-ban (hadi létszám) nem fordul elő. Ellenben *Dolgorucki Jurjerszkaja Katalin hercegnő* emlékirataiban — melyeknek nagyobb részét a „Vasárnapi Ujság” közölte most folytatóság közli, — *Szeliverstov* tábornok neve is megtalálható, a mennyiben a hercegnő a többiek közt elmondja, hogy Párisban S. tábornok hozzá, mint az orosz titkos rendőrség ügynöke akart befurakodni, és hogy magas állású dűszagzag orosz főurak Párisban s egyáltalán a külföldön, a legelőkelőbb körökben, mint a titkos rendőrség ügynökei fordulnak meg, hogy honfitársaikról a megkívánt jelentéseket megtehessek.

Az aradi vértanúk a francia sajtóban. A Amiensben (Franciaországban) megjelenő „Mémoires d'Amiens” című napi lap f. évi november 25-iki számába *Bertha Sándor* hazánkba igen érdekes vezércikket írt, melyben az október 6-iki gyásznapi történelmi előzményeit, a vértanúk kivégzését, és az aradi emlékszóbor ünnepélyét élénk színekkel ecseteli. Alig hisszük, hogy e tárgyról francia lapokban valamikor ennél jobb cikket írtak volna, mi reánk nézve már csak azért is nagyon fontos, mivel 1849-ben sőt még 1850-ben is, a francia napi sajtó nagyobb része csak a bécsi lapok után, tehát osztrák világításban adta elő a szabadságharc lefolyását, most pedig az orosz barátság kedvéért még a radikálisabb párisi lapok is tartózkodtak említést tenni az október 6-iki ünnepélyről.

Jókai Aradon. Koszorús irónk e hó 6-ikán felolvasást tartott Aradon a Kőlcsey-egyletben. Előtte való nap délutánján érkezett s a legnagyobb meleg-

széggel és kitüntetésekkel ünnepelték. A felolvasásra a vidékről is számosan jelentek meg.

Az indóházban *Parecz István* városi tanácsos üdvözölte, s hosszú kecsior kísérté be a városba, melynek utcáin zajosan köszöntötték. A városházán volt szállása, s itt Salacz polgármester fogadta. Innen mindjárt a vértanúk szobrához ment a polgármester, *Fábán főispán* és többek társaságában. A szoborhoz érve, mint egy tíz lépéssel előtte, *Jókai Mór* meghatóttan megállott és levette kalapját. Mintegy három percig nézte „Hungária” alakját s aztán minden egyes csoportot külön szemügyre vett és „Szép, nagyon szép” megjegyzéseket tett rájuk. Az „Aldozatkészség” alakjánál hosszabban állózkodt, s még egyszer megtekintette az egész szobrot és így szólott Salacz polgármesterhez: „A művész valóban halhatatlanná tette nevét a szoborral.” Mialatt *Jókai* a szobrot nézte, nagy néptömeg gyűlt köré, mely követte egészen a kaszinó bejáratáig, hova *Jókai* a főispán meghívása folytán ment. Este a költő tiszteletere a színházban az „Arany-ember” drámáját játszották. A közönség folytonos ovációban részesítette, a színtársulat pedig az első felvonás után díszes koszorút nyújtott át. Másnap délelőtt a vértanúk kivégzési helyét tekintette meg. Földet és fűvet vett föl a dombról és eltette. Majd a város nevezetességeit nézte meg. Ebédre *Jókai* a főispánhoz volt hivatalos. Ott órákor kezdődött a Kőlcsey-egylet estélye, melyen taps fogadta és jutalmazta az előadót. A koszorú átadása folytonos tüntető taps között történt meg. *Jókai* a meghatótságtól alig bírt szóhoz jutni. „Az aradi hősmők” című drámájából olvasott föl részületeket, a nagy számmal egybegyűlt hallgatóság határtalan tetszéssel fogadta. Este a színházban ismét díszelőadás volt. A „Czigánybáró”-t hozták színre, melynek szövege *Jókai* hasonló című regényéből készült. Az előadás után a „Fehér kereszt” vendéglőgödönben díszlakoma volt, melyet a Kőlcsey-egylet rendezett s melyben hölgyek is vettek részt. A főispán köszöntöttte föl *Jókait*, ki így válaszolt: Látta e várost negyven év előtt romokban, látta Hungáriát porba omolni, látja most pompa közepett magásra emelkedni. Magasztalja Aradot azért, hogy mindent önmagának köszönhet. Eltérte a város vezérférfiát. *Jókai* a hadsereget is irott, mire *Cromenbold* tábornok válaszolt, a polgárság s a katonaság közti jó viszonyra emelve poharát. Utána a katonabanda a Rákóczi-indulót, a Kossuth-nótát, a Hunyadi-indulót és Bánk bánt játszott, a mi riadó lelkesedést keltett. — Másnap utazott el *Jókai* Aradról ismét a közönség ovációi közt.

Az amerikai magyarok a tokaji tűzkárosultak javára közel 800 frtot gyűjtöttek. A pénzt a New-Yorkban megjelenő „Amerikai Nemzetőr” már elküldte.

Előfizetési felhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSAGOK 1891. évi folyamára.

A „Vasárnapi Ujság” az 1891-ik évvel 38-ik évfolyamába lép. Ez egész hosszu idő alatt gondosan megőrizte s fejleszteni igyekezett alapításakor szerencsésen választott irányát, soha nem feledkezve meg arról a feladatáról, hogy korunk történetének hí tükre, hogy ugy mondjuk, illusztrált krónikája legyen.

A „Vasárnapi Ujság” jövőre is hí marad eddigi programjához: hogy a hazafias érületnek tolmácsa, a nemzeti haladásnak képe, a közéletnek tükre legyen. Közli a hazai és külföldi nevezetesebb emberek arczképeit, élet- és jellemrajzokkal kísérv; költeményeiben és elbeszéléseiben a szépirodalmi becs mellett az erkölcsi tartalmat és nemzeti irányt keresi; képeiben, melyeknek érdekességet vagy művészi becsök vagy a napirenden levő események kölcsönöznek, képmagyarázataiban, történelmi, népmései, természettudományi, társadalmi s a tudományok népszerűsítésére, vívmányainak nagy körben elterjesztésére szánt cikkeiben arra az egyszerű természetességre és józanágra, való hűségére és erkölcsi megbízhatóságra törekszik, mely e lapot családi lappá, valódi házi baráttá tette oly sok magyar tűzhely körében. Tárcazkéikei és kisebb tárcaszerti közleményei, valamint a heti események közlésére szánt rovatai felőlélük a nevezetesebb és érdekesebb mozzanatokat, melyek az irodalom, a tudományok, a művészetek, a közintézetek, egy-

házi és iskolai s általában az egész köz- és társas-élet körében fölmerülnek.

A Vasárnapi Ujság eredeti elbeszéléseket és életképeket, nagyjából illusztrálva, közöl Jókai Móról, Mikszáth Kálmántól, Baksey Sándortól, Gyarmathy Zsigánéól, B. Büttner Linától, P. Szathmáry Károlytól, Petelei Istvántól, Szivós Bélától, Szomaházy Istvántól, Kacziány Gézáól, Kazár Emiltől, Törs Kálmántól stb. A külföldiek közül leginkább az angol, francia, orosz szépirodalom jelesebb termékeit mutatja be, s minden évben közül egy hosszabb regényt, művészi kivitelű képekkel illusztrálva.

A *Vasárnapi Ujság*, mint családi lap, kiterjeszkedik a női munkakörre és divatra is. E rovatában a női munka körébe, a háztartásra, a házberendezésre, kézimunkára, házi iparra stb. tartozó közleményeken kívül a divat terén fölmerülő s a jó ízlést és a szép iránti érzéket fejlesztő jelenségeket ismerteti, különös tekintettel a hazai iparra.

A *Vasárnapi Ujság* társalapja, a most már 36-ik évfolyamában lévő *Politikai Ujdonságok*, a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, híjosszállításban tárja az olvasó elé, s a közönséggel együtt találja benne mindazt, a mi a napilapokban elszórtan jelen meg, úgy hogy a lap, kivált vidéken, hol a hiányos postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, a napilapokat is lehetőleg pótolja.

A *Világkrónika*, mint hetilapjaink kiegészítője, a hazai és külföldi általánosabb érdeklődési körök részletesen ismertető és magyarázó cikkekben és képeken kívül nagyobb elbeszéléseket és regényeket is közöl képekkel illusztrálva, úgy szintén uti rajzokat, nép- és tájismertetőket, szemléltető jelentéseket a hazai és külföldi közérdeklődő dolgokról, találmányokról, fölfedezésekről, ugyancsak mulattató közleményeket, közhasznú tudnivalókat, képtalányokat, trefás feladványokat, stb.

A *Világkrónika* hetilapjaink előfizetői fél-évre 1 frt, negyedévre 50 kr. pótdíjért rendelhetik meg.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEINK:

A *Vasárnapi Ujság* ... frt 8.— frt 4.— frt 2.—
A *Világkrónikával* együtt ... 10.— 5.— 2.50
A *Vasárnapi Ujság* és *Politikai Ujdonságok* ... 12.— 6.— 3.—
A *Világkrónikával* együtt ... 14.— 7.— 3.50
Csúpan a *Politikai Ujdonságok* ... 6.— 3.— 1.50
A *Világkrónikával* együtt ... 8.— 4.— 2.—

Az előfizetések a *Vasárnapi Ujság* és *Politikai Ujdonságok* kiadóhivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4., küldendők.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napok alatt: Mocsonyi Antal, nagybirtokos, a Mocsonyi-család Nesztor, 75 éves, Budapesten, honnan holttestét Főnyebbe, a családi sírboltba szállították. — Matyók Benicz, a pilisi felsőjárás szolgabírája, Pestmegye egyik derék tisztviselője, Duna-Bogdányban, 42 éves. — Ifj. Bartha János, a szentesi református egyház volt főgondnoka, Csongrád megye bizottsági tagja és városi képviselő, életének 62-ik évében, Szentesen, s nagy öszezereket hagyott gazdasági és női kézi ipariskolák alapítására. — Matolcsi János, darvasi református lelkész, 86 éves korában, lelkészkedésének 52-ik évében, Darvason. — Bartoságh Imre, Baranyavármegye főjegyzője, 46 éves, Felső-Mindszent. — Ursits István, megyei tisztb. aljegyző, 42 éves, Lugoson. — Orosz József, ügyvéd és megyebizottsági tag, 76 éves, Hajdu-Dorogon. — Molnár István, Nagy-Szalonta városának előbbi időben több évtizeden keresztül városi és egyházi előjárója, főbírája, törvénybírája, egyházgondnoka, életének 81. évében. — Dr. Rajczy István, volt somogyvármegyei tisztviselő, munkái életének 34-ik évében, Nagy-Atadon. — Vajta László, nyug. uradalmi kasznár, élete 54. évében, Szatmárott. — Gröny Mihály, uradalmi nyug. számtartó, rokona György Vilmos néhai jeles íróknak, 66 éves, Csurgón. — Horvát Lajos, Arad városi tisztviselő, 42 éves, Fonyó Lajos, plebánus, közszeretben élt fiatal pap, Ó-Kanizsán. — Benigyi Sándor, Kassai város főkapitánya, ki az úgynevezett malom-patakba bukkott és megfulla találták. — Balke Viktor, telekkönyvezető, Miskolcon. — Németh Elek ügyvéd, 54 éves, Buttyiban. — Spáth György, tekintélyes polgár, Győrben. — Schleininger Győző, nyug. erdőmester, régi honvéd-főhadnagy, 61 éves, Hadad-Nádasdon. — Késmáry Feri Vilmos, az esztergomi takarékpénztár vezérigazgatója, 52 éven át Esztergom város

képviselője, életének 83-ik évében, Esztergomban. — Bauer József, volt verscezi alkapitány, Verscezen. — Manginea Simon, történetbuvár és román író, Fehérvármegyében. — Utassy Mór, boji földbirtokos. — Özy Csutina, szül. Vargha Erzsébet, élete századik évében, s 83 unoka és dédunoka állta körül koporsóját, Sárobozán. — Özy Somossy Antalné, szül. Wunseh Franciska, 62 éves, Kassán. — Gecsei György Róza, Gecsey Ferencz földbirtokos nővére, e hó 5-én Gecseben (Beregvármegye). — Öllé Elek, szül. Pollák Katalin, vasúti állomásfőnök neje, 41 éves, Debreczenben.

A „LA BELLE IRÈNE”, A HIMZETT BŐRÜ KISASSZONY.

Budapestben az Andrassy-út egyik e czélra kibérelt helyiségében nagy számmal nézték meg az utóbbi hetekben a „La belle Irène” (A szép Irén) név alatt magát mutogató tetovirozott amerikai leányt, egy élő képgyűjteményt, kinek egész teste a vad népeknél nagyon elterjedt mód szerint képekkel van borítva. A „szép Irén” saját vallomása szerint 1870-ben Dallas nevű texasi városban született, s szülőivel együtt kalandos életet folytatott az őserdőkben. Atyja, hogy kis leányát az indiánok ellenében jobban megvédje, egész testét tetoviroztatta. A kék és vörös színű rajzok állandóan megmaradtak s igen nagy válto-

LA BELLE IRÈNE.

zatossággal fordulnak elő, nem ritkán művészi ügyességgel készítve. Vannak a leány testén lepke, virág, angyal, indián ember, nap, szem, rovar alakok, sőt egész jelenetek is, pl. egy családjától búcsút vevő halász, továbbá repülő sas és csörgő kigyó. Az igen ügyesen tetovirozott nyakláncokon van neve „Irén” s más helyeken angol jelzők: „Nothing without labour” („Mindig csak munkával”), „Never despair” („Soha sem kell kétségbeesni”) és „I live and die for those, I love” („Azokért élek és halok, a kiket szeretek”). Hátán van a hit, remény és szeretet jelképe, s még a lába ujjain is vannak kereszt és csillagok. A nézők nagy érdeklődéssel vizsgálták ezt a csodás élő képtárat, kin a képek az eleven bőrbe vannak beedzve.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓK.

Ősi dalok. Többnyire csinosak, ha terünk enged, egy párt közzélni is fogunk belőlük. Megjegyeztük azonban, hogy egyes népdal-motívumokat a műköltőnek fel szabad ugyan használni, de a szabadság nem mehet egész sorok csaknem szövegszerű átirásáig. Példán az I. dalban ezt mondja:

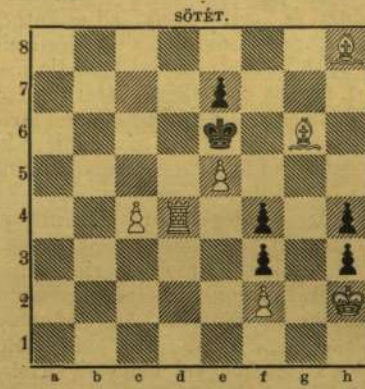
„Addig szeress míg itt van az ideje,
Míg szőlő a rozmarinnal levele.”
Ez egészen a következő szép régi népdal elfordítása:

„Csak szeress galambom, míg tart ideje,
Míg a rozmarinnak zöld a levele.”
Mily távol maradt a műköltő másolata az eredetitől. — Különböztet az egész strófát ki lehetne hagyni, a dal csak nyerne vele, egységesebb, kerekdedebb lenne.

Erzsébet napján. Vallomásom. Az ifjúkori kísérletekben rendesen még a lángész is csak közép-szerűt nyújt, hát még az, a kinek kevés a költői hivatottsága. A képtalányokat sem használhatjuk. Beteg kis fiamnak. Kissé bágyadt, színtelen. Még legjobban sikerült a második strófa. Láz. Nem annyira a hevült agy lázas képeit látjuk benne, mint a beteges sentimentalismus és a mesterkelt világfájdalom keverékét. Hiányzik belőle a természetesség és igazság s ezért a hiányt a hangzatos sorok és jól csengő rímek nem nyújtanak kárpótlást. Megnyugvás. Emlékezz. Mindkettőben van, a mi biztató a jövőre nézve. Kezde verseiben már ez is elég.

SAKKJÁTÉK.

1635. számú feladvány. Weinheimer R.-től.

Világos indul s az ötödik lépésre matot mond.

Az 1628. számú feladvány megfejtése.

Heathcote C.-től.

Megfejtés.			
Sötét.		Világos.	a. Sötét.
1. Fg8—d5 ... c6—d5 : (a)		1. ... Kd4—d5 : (b)	
2. Ha7—b5+ ... Kd4—c4		2. Vb1—d3+ ... Kd5—e5	
3. Vb1—f1 mat.		3. Fe7—d6 mat.	
b.		c.	
1. ... Kc4—c3 (c)		1. ... Ha5—b3—b7	
2. Fe7—b4+ ... Kc3—d4		2. Vb1—d4+ ... Kd4—c3	
3. Vb1—c4 mat.		3. Fe7—b4 mat	

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Kecskemén: Balogh Dienes. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A *Vasárnapi Ujság* 48-dik számában közölt képtalány megfejtése: Hajnali óra vezet a jóra.

HETI-NAPTÁR, december hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orosz	Israélita
14. E. S. Nikáz Spir.	E. S. Nikáz	2428 Babak	3 Chan
15. H. Valérián	Valérián	3 Szofoniasz	4
16. K. Örszök pk. vt. Alp. Etel	16. K. Örszök pk. vt. Alp. Etel	4 Borbála sz. v.	5 Izák
17. S. Lázár pk. Kánt Lázár	17. S. Lázár pk. Kánt Lázár	5 Szabasz.	6
18. G. Grácia pk. Kegyes	18. G. Grácia pk. Kegyes	6 Miklós	7
19. P. Nemezius vt. Nemző	19. P. Nemezius vt. Nemző	7 Ambr. egyh.	8
20. S. Ámm. és Theofil Ámon	20. S. Ámm. és Theofil Ámon	8 Pál	9 Sab. W.

Holdváltás. 3. Első negyed 18-án 9 óra 52 pk. este.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)

Als preiswerthes, praktisches Weihnachtsgeschenk empfehle ich: Rohseid. Baststroben (ganz Seide) fl. 10.50 p. Robe, sowie fl. 14.25, 17.50, 21.25, 26.25, bis 29.60 nadelfertig. Es ist nicht notwendig, vorher Muster kommen zu lassen; ich tausche nach dem Fest um, was nicht convenient.
Muster von schwarzen, farbigen u. weissen Seidenstoffen umgehend. Seidenfabrik-Dépot G. Henneberg (K. u. K. Hofliefer.), Zürich. Briefe kosten 10 kr. Porto.

A nők pártfogásának kétségtelenül nagy része van a valódi, Brandt Richard gyógyszerész-féle svájci labdacok (70 krajczár a gyógyszerárakban) mai elterjedtségében, a mennyiben azok kellemes, biztos s teljesen fájdalomtalan hatásukkal a nők kegyét megnyerve, minden más szert körülbelül kiszorították s manapság az emésztési zavarokban (székrekedés), szívbetegség, vértörődés, fejfájás stb. ellen csakis e labdacok használatnak.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvtárban kapható:

KÖLCSEI KÖLCSEY FERENCZ MINDEN MUNKÁI.

A KÖLTŐ ACZÉLMETSZETŰ ARCZKÉPÉVEL.

Harmadik bővített kiadás.

Tíz kötet. — Ára négy vászonkötetbe kötve 12 frt.

Hét kötetbe kötve aranyfémzettel 16 frt.

Karácsonyi ajándékok!

ifj. NAGEL OTTO könyvkereskedésében Budapest, Múzeum-körnt a Nemzeti színház bérházában megjelent és kapható:

Képeskönyvek 2—3 éves gyermekeknek.

Képes versek a kisiskolák számára. Elpusztíthatatlan színes képekkel. Ára 1 frt 60 kr. — *Kicsinyek világa*. Nagy, elpusztíthatatlan képeskönyv színes képekkel a szemléltető oktatásra. Ára 2 frt 60 kr. — *Férfi és női képek*. Magyar remekművek művészi ábrák. Ára 2 frt 60 kr. — *Összegyűjtött Kalocsai R. Színes képek*. Ára 80 kr. — *Ótató képek* kisiskolák számára. Ára csinosan kötve, 2 frt 60 kr. — *4-6 éves gyermekeknek*. *verseskönyv*, írta Lajos bácsi. Képes versek, színes képekkel. 1 frt. — *Képek a szemléltető oktatásra*, a kisiskolák világa, írta Lajos bácsi. Színes képekkel. Ára 2 forint. — *Gyermekek öröme*. Képes könyv sok vers és színes képekkel. Írta Szabó Antal. Ára 1 frt 30 kr. — *Gyermekek mulatása*, képes könyv, csinos színes képekkel és olvasmányokkal. Írta Szabó Antal. Ára 1 forint 20 kr. — *Kedvezés könyvem*, mesék és versek a gyermekek számára, írta Fayné Hentler Mária. Szép színezett képekkel és fémlemezekkel. Ára elegáns kiállításban 1 frt 60 kr. — *Erdővilág*. Gyermekek színes képekkel. Csinos kötés 60 kr. — *Walter*. Regény, rövid mesék és elbeszélések kis fiúk és lányok számára, Ára 1 frt 20 kr. — *Robinson Crusoe*. Az ifjúság számára írta Sándor M. Színes képekkel, Ára 1 frt 40 kr. — *Házi állatok* és azok használatára. Ára 2 frt 70-10 éves gyermekeknek. *Tündérmesék*, elmesélő Tóti bácsi. Kedvelt tündérmesék válogatott gyűjteménye. Nagy színes képekkel. Ára 1 frt 20 kr. *Kalenda*. *Igaz történetek és mesék*. Az ifjúság számára a legjellegesebb kiadás után írta a tanítóné. 18 színes képpel és számos fémlemezekkel. Ára csinos kötésben 1 frt 40 kr. — *Tündérvilág*, legszebb, legújabb tündérmesék és elbeszélések gyűjteménye, összeállította Kalocsai Róza, sok fémlemez és 18 színes képpel. Ára csinos kötésben 2 frt 40 kr. Aranyozott díszkötésben 3 frt 20 kr. — *Leányvilág* 1886. kötet 4 frt. — *Értelmű utazásai*. Írta Swift J. Ára 1 frt. — *Karácsonyi regék* Büchner L. nyomán s mi kedves gyermekeinknek nyújtja Tatár Károly. Ára csinos kötésben 1 frt 20 kr. — *Pisa Lajos*. *Gyermekek*. Apró történetek versekkel és sok színes és kinyomtatott csinos képpel, Ára csinos kötésben 2 frt 40. — *Világ szeptember*. Legszebb tündérmesék a magyar ifjúság számára. Írta Benedek Elek. Színes képpel, díszkötésben. Ára 3 frt 50 kr. — *11-14 éves gyermekeknek*. *Patricius szeptember* Egy vén matróz élményei, írta Baróti. (Gál Mózes.) Színes képekkel. Ára csinos kötésben 1 frt 80 kr. — *Szabó Antal keleti tündérmesék*. Az arab és török regényvilág gyűjteménye irodalmunkban eddig kiadatlan gyűjteménye, 5 színes képpel, díszes. kötet 2 frt. — *Monarchia*. Különböző népek ökördíjait a lovagok korából és az utókorból; a magyar ifjúság számára írta Clio. 5 színes s 40 fémlemez. képpel, Ára 3 frt 60 kr. — *A fehér sas*. Mexikói történet. Írta Baróti. Ára 1 forint 80 kr. — *Amerika felfedezése*. Az ifjúság számára írta Markó Ferencz. (Uj) Csinos képekkel kötve. Ára 2 frt. — *Columbus Kristóf* az ifjúság számára írta Markó Ferencz. (Uj) Ára kötet 1 frt. — *Pizzaro Ferencz Peru meghódítása*. (Uj) az ifjúság számára írta Markó Ferencz. Ára kötet 80 kr.

Legjobb és Leghíresebb Pipere Hölgyor

La VELOUTINE
Különleges Részor
BISMUTAL VEGYÍTVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

BERNDORFI FÉMÁRU-GYÁR
KRUPP ARTHUR, BERNDORF (Nied.-Oest.)
RAKTÁR BUDAPEST,
váci-utca 25. a Kristóf-tér sarkán.
váczi-utca 25. a Kristóf-tér sarkán.
TISZTA NICKEL FŐZŐ-EDÉNYEK.
Képes árjegyzék magyar vagy német nyelven kívánatra ingyen és bérmentve!!

„Mit hozzon a kis Jézuska?”

STERNBURG ARMIN
hangszer-ipartelepe, BUDAPESTEN, VII., kerepesi-út 36.

Nagy diszoklevél.

Legfelsőbb elismerés.

RÁTH MÓR

könyvkiadó-hivatala és könyvkereskedése

Budapest, Gizella-tér, a Haas-palotában.

A fentebbi több mint három évtizeden át közbizalomban részestülő könyvkereskedés és könyvkiadóhivatal, Ó Felső és Királyné kamarája, Ó Felső József főherceg és családja, Koburg herceg és hercegné, a magas és füstelendő Klerus, a m. k. Egyetem, m. t. Akadémia, Nemzeti Múzeum, Országgyűlés, kir. Tábla, a legtöbb kir. Törvényszék, Földhitelintézet, Lloyd-társulat és számos központi nagy országos és helyi szász vidéki felsőbb és alsóbb iskolai, Közművelődési és Kassinói, Olvasó-egyleti könyvtárak, a politikai és tudományos élet legtöbb kiadóháza stb. könyvtársa, ezáltal is főzékének fogja tekinteni az általános nyilvános megbízásokat a legnagyobb figyelemmel és a lehető legújabb eszközökkel. Minden, bárhol és bárki által hirdett bármily nyelvű, szállított árú művek is, lehetőleg postafordultával expediatnak és minden, más kiadónak vagy antiquáriusnak bármily nyelvű catalogusai is, bérmentve elküldetnek.

Nép-, ifjúsági, tanodai könyvtárak, Önképző-körök, Kassinók, Olvasó-egyletek stb. legszívesebben támogatásban részesülnek. 250,000 forintot meghaladja az eddig is általunk kulturális célokra ajándékkal felajánlott kiadásaink értéke és sok száza mennek az elismerő okmányok, melyek a miniszteriumok, tanodai igazgatóságok, egyletek (Kisfaludy-társaság) stb. részéről hozzánk érkeztek.

Saját nagyszabású kiadásaink különös figyelembe ajánlatnak; ezeknek jegyzékét különösen azoknak ajánljuk, kiknek sem idejük, sem kedvük, a számos, gyakran nagy farfanggal és nyugalommal szerkesztett könyvjegyzékekből a valóban jó és megvételre érdemes műveket kiszemelni. Saját kiadásaink jegyzékét a legmegbízhatóbb irodalmi tanácsadók, mert többnyire csak elismert jelességű, díszesen nyomtatott, jutányos, nagy részben leszállított árú válogatott műveket tartalmaznak — minden mai nap oly divatos nyugalom kiadásával. Megtekintésre és részletfizetésre előleges megvezetés után szívesen szolgálnak magyar és külföldi művekkel a vidékre is.

4337

Uj! — Most jelent meg! — Utasítások érdekes

Dilettáns-munkák

n. m.: zománc-, majolika-utáztat-, fa-, bronz-, permet- és beégető-festésről. — Felszerelési alkalmasak mint készített karácsonyi ajándék. — Árjegyzék ingyen és bérmentve küld Seefehlner J. L. udvari papírkereskedése, Budapest, IV. kerület, váci utca 9. szám alatt.

A „FRANKLIN-TÁRSULAT” kiadásában Budapestben megjelent és minden könyvtárban kapható

AZ

OLCSÓ KÖNYVTÁI

Szerkesztő Gyulai Pál.

Legújabb megjelent füzetek:

276. füzet.	Indiána. Sand Györgytől. Francziából Róé Emil	80
277. „	Arany János. Emlékbeszéd. Irta Gyulai P	20
278. „	Utazás ismeretlen állomás felé. 1849—1856. Irta Baróti József	80
279. „	A Saint-cyri kisasszonyok. Vigjáték 5 felvonban. Irta id. Dumas Sándor. Francziából fordította Fáy J. Béla	30
280. „	A sokallt uraság két leánya. Elbeszélés. Irta Csiky Gergely	30
281. „	Horatius. Élet- és jellemrajz. Irta Szász Károly	30
282. „	Molly mama. Regény. Irta Peard Francis Mary. Angolból fordította Sz. E.	50
283. „	Kis János superintendens emlékiratai életéből. Maga által feljegyezve. Második kiadás 1 frt 20	
284. „	A nagyteremtő. Vigjáték 3 felvonásban. Irta Csiky Gergely. A m. t. Akadémia 1889-ik pályázaton 200 arany Karácsonyi-díjat nyert	40

